КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

ШИНАРДИ, 13 январь 1970-шу. № 5 (4796). Мах 2 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

Коммунизм хьалъяр—дерригача халкъа гІулакх, хІара советски сага гІулакх. Цун сакхетамах, инициативах, культурах, профессиональни говзалах тийша да коммунизма экономически программа кхоачашъелга.

(В. И. Ленин вын 100 шу дизара болча КПСС ЦК Тезисашкара).

БАХАЧА НАЬХА ЕРРИГСОЮЗНИ ПЕРЕПИСЬ— ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪА ЮКЪАРА ГІУЛАКХ

1970 шера 15 январе кхачналца лоархІаш ергха бахача наьха Ерригсоюзни арвІакара перепись.

ХІана хургІола перепись боккха политически халкъа боахамеи лоархІам болаш я. Цун материалашка шерра хьахьокхаш хургда Сийлахь-боккха Октябрьски социалистически революци котъхлар бахьан долаш советски халкъа вахаре, вай Даьхен экономикен культуран хиана цьлангара кхоачаниш. Перепиcа материалаша хьахьта хьахьох Советски Іаьлах латтача шерашка Коммунистически парте кулгаліа советски халкъо даьха доккхий толамаш. Цар дог теша я деш, хьахьокхаргья капиталистически строена гарга социалистически строях йоахна совленаш. Цунна цхьана, коммунизм хьалъяра дІакора плашаш оттаярал чакхъахари йола лард хургья перепиcа материалах.

Мехка баха вах — цун этара мехкера капитал. Уж ба балха вно — общество, материальни рузкьаш хьекхоллар дегІаакара дерригача лагІаш тІара цун картора производительни низ вІашагІкхетийташ бола хьест.

Социалистически общества хьалешка бахача наьхах йола йоаьлин нийсен сведенеш — уж я экономически, соціальни, культурни дегІахаре вІанаш оттача хана аьш лоархІамегІара юкхьнияцая денеш, хІана аьлча моллагІча даьхьа планаш оттача хана планови органаша этара хьалка бахача наьха тІа-тІа дукхагІа эпарнаш а, карарен хургІолен къахьегама ресурсаш в терхаме из. Бахача наьха дукхалех, лоаттамах, дІанийсбоарах йола нийсен ма аррек дайнош ца хилча ІалаацдургІаш бІаргача мехка санна, ишта къаьст-къаьстача республикай, краий, областий, районий, городий экономически культурни вахара хІанзарчоэн дІахо йолвачанен Іалмаш лардаз тІа планаш уттаелгиа кулгалдела.

ХІана хулача перепиcа итогаша къхьтам дог тешадеш хьахьохкаргда Нохч-ГІалгІай АССР халкъий вахара хиана доккхий хуцашаш.

Сийлахь-боккха Октябрьски социалистически революци хилалехьа паччахьа Россе экономически тІехьайнее юстара моттиг яр хІанзара Нохч-ГІалгІай территори. Укхазарча Іалаьмате доккхийча Іалама рузкъаш пайда кІезига яар.

Дийша нагахьа сах вацар революци хилалехьарча Нохч-ГІалгІай чу. Юртшка бахача наьхах 99 процент дешаш ядеш ца хоаш бар.

1914—1915 дешара шера 153 школа мара яцар 13 эзар сах деша а вагІаш, хІаьта 900 дешархо чуволаш 2 мара юкъерча дешара заведени яцар. Воах беш 19 лор а волаш 236 меттиг улатташ 10 больница яр. ДукхагІа йолча юрташкен отрешкен больницаш вІалла я а яцар.

Советски Іаьшал латтача шерашка мехка йоккха промышленни район а хиана дІаттай Нохч-ГІалгІайче. Хьаладкерла доккхъош: химически, энергетически, машинашъер, кога гІирс бар, консерви, кхыдараш.

Кхы юхь долгІаргдоацаш дІадьнна дІадахад кхалнахьа, къаьстта а ловнан кхалнахьа, цхьанкхе боахьо йоацаш хиана зала хьал.

Советски Іаьдало хьахилийтад кхалнаха халкъа боахама дерригача доакъошка хьинаре дакъа лоацаргдола хьалаш.

ХІана республика халкъа боахаме болх беча беррига вахах 50 процент хІана бан аьнга бараш кхалнах ба. Нагахьа сайна револющи хлалехьа лакхерен юкъера специальни образовани йолаш массехк иттаь специалисташ мара хиннабеце, хІана лакхерен юкъера специальни образовани йолаш 45 эзар совгІа специалист ва.

Переписа даннешкара хьатуш хургда нохалаш дІадувлаша хьатІахуйнаи хиларца бахд нах хадделза кердабувлаш хилар, цар ханаш, образоване боарам, деш дола хІамаш, бахе моттиг, дезал болаш-боацаш хилар, къамаш лоаттам, бохама доакъошта нах дІа-юха бекъабалар хуцалуш хиния хилар, и. кх. дІ.

СССР-ера къаман дош, цига бахача халкъашта юкъерча гІулакхеи коммунизм хьалъяра гІулакха юкъе цар дакъа ласарахи дола дош хилараха тарра, толаме къоастадада Октябрьски революци котъьлари ленински къамий политика чакхъякхари бахьан долаш. Цу политика лоархІамегІара доакъош да дерригача халкъий цхьатарра боккъонаш хилар, цар доттагІал, политически, боахама. Советски паччахьалкхеи вахара кхыча сферашка цар вокхараша цхьана лелаш гІуллакхаш.

30 совгІа къам дах вай республике. Перепиcа даннеша хьахьокхаргда территорега диллача уж дІа-юха миштта декъалелла, фу деш да, цар культурни боарам миштаб.

Переписа материалашкара бІаргаргда революци хлалехьа кхыметел шоай йолуш а конаш хиннача нохчий гІалгІайи вахара Советски Іаьдал латтача шерашка хиния доккхий хуцамаш.

ХІанзара бахача наьха Ерригсоюзни перепись Владимир Ильич Ленин — дуцеш тІа этара хьнарча болхлойи ахархоий социалистически паччахьалкхен организатори кулгалхо вын бІаь шу дузача шера хо.

Наьха перепись яр чІоагІа чоалханен бокхеи болх ба. Аьлча кхоачам ба, алкха вай республике бахача наьха перепись еча декъа лоацаш 3,5 эзар сах хІана вац аьнна, хІаьта Советски Союзе 800 эзар сах хургхилар.

Перепись 1970 шера 15 январе дІайолалургья, 8 дийнахь, 1970 шера 22 январе кхачалца дІа а гІоргья.

Республика городашкеи юртакеи перепись толаме чакхъякхара, боккха кийчон болх беьб. Массе мотте хьахержаи Іомаш хийай перепиcа кадраш.

Кхоачаме езача моттигашка дІакхоаьчаннай еррига документаши, перепиcа мяІаен декхарийш довзийтеш, массово-хьехама болх беш летт бахчен наха юкъе.

«Перепиcа гІулакх — ведомственни гІулакх а доацаш, еррига республика гІулакх, беррагача советски гражданий гІулакх да» — яалад В. И. Ленина. Цудукха еррига партийни, комсомольски, профсоюзни, общественни организацийн, районни, поселкови, станичи, юртий исполнительни комитетий, предприятий, гІишлоний, совхоцй, колхоцй, учреждений кулгалхой декхар да бахача наьха Ерригсоюзни перепись толаме чакхъякхара ма мотта ноакъостал дар.

Нах бахача хІара пуните перепись миштта лел хьожаш хІара денна тІахьожам лоаттабе беза республика районийн городийн партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша еррига общественностон, из лоархІаме паччахьалкхен мероприяти чакхъякхара перепиcе дакъа лоацараштa дииза дергдоаца ноакъостал а деш.

Дерригача халкъа юкъара гІулакх хиларах тарра, лакхача политически боарамe чакхъякха еза бахача наьха 1970 шерара Ерригсоюзни перепись!

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГАРА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГАРА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГАРА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето чІоагІа хала а хеташ хоам бу, халача лазарах цамогаш уллаш ха лакхачул тІехьагІа, цІи хеза СССР летчик-космонавт, КПСС член, Советски Союза Турпал полковник Беляев Павел Иванович 1970 шера 10 январе кхалхарах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ | СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ | СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

ЛЕНИНСКИ КЪАХЬЕГАМА ВАХТА

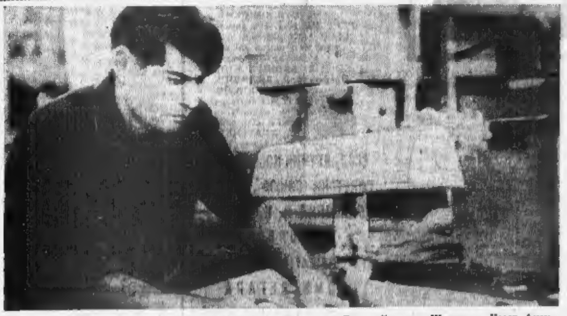

Швейно - производственни объединене хІамаш йоахача цеха даьха барзкъаш тегаш я пхиъ хІамаш тега цех. ДІадаха шу толамца чакхдаьннача цун коллективо декхара деккараш тІайнад пятилетка тІехьарча шера. Барзкъаш кхомбеш хьадахарах 3400 метр кІада кходе, арахацача продукие дикка лакхъе, иштта кхыдола декхараш кхоачаидеча оаттув боллаш къахьег ренникаш Хумидов Шарвани, Исаев Амсудина, Романшина Марпис, кхычар.
СУРТА ТІА: Ш. Хумидов берий коч йоаккхаш воала.
И. Плиев сурт.

ВАГОННИКАШ— БІАЬ ДИЙНАХЬАРЧА ВАХТЕ

В. И. Ленин вын бІаь шу дузача денна сийленца пакъаяхара социалистически кхьe яьнача коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча Грозненски вагонни депо коллективо доаха къахьегама толамаш дика да. Къахьегама оасарле лакхъяра пхе шера плай хІаназлехьа кхоачашъяьй цо. ХІана 1971 шера шоллагІча ах шера чотах къахьегаш я из. ДІадахача диъ шера сийрда мехкаьттa продукташ чуйоттера цар кийчъяьй кттеш эзараш цистернаш. Вагонашта ремонт яра плей а тІехкхочашъяьй. Цуз совгІа чархашта, воздухораспределителашта, металловедашта ремонт яра плен хІаналехьа кхоачашъяьй.

ХІара дийнахьи буси ремонт яь на йоалаш юхеюсаш хиния вагонаш укх тІехьарча хана геттара кІезигъенний. Цистернашта обработка еш йоаккха ха а иштта кІезигъяьй. Депо рентабельность лакхъеш укх дІадахача диъ шера паччахьалкхенна боь пайда 2 миллион гаргга сом да.

Шн - шегІа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Цун кертте ра бахьан да къахьегам кхетамца вІаштІехь я баьикха шоай хьинар кхо ца деш болхлоша къахьегар. Коммунистически къахьегама сийлен цІи яккхара чІоагІа къовсам лоаттабу депо коллективо. ХІаналехьа из сийлен цІи лелаеш 16 смене, цех, бригада я цигe. ХІаьта коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи лелаеш вa 673 болхло. Царна юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалъяьнна ва валивальщик Москаленко Анатолий, промывальщикаш Шалимов Василий, Чернов Иван, слесарь Тихонов Григорий. Цар хІана къахьег пятилетка тІехьарча шера шоллагІча ах шера чотах, ХІаьта токарь Вахметов Георге къахьег хІана 1971 шера чотах.

Депо коллективо дукха балхашд хилача балхашта автоматизаци механизаци яра. Реконструкции яьй сборочни цеха, тележкашта ремонт еча цеха, кхыча учесткаьта. ДІадахача шера къахьегам Іалмаш лардa тІа вІаштІехьаккарах депона хиния пайда 100 эзар совгІа сом да. Шоай предприятей культура лакхъяра а чІоегІа къовсам лоаттабу депо коллективо. Депо кхоъ дІадегІад ишаш, гаьнаш, кІираш теха, басараш хьекха кийчъяьй массайола участок.

Общественни балха тІа а хьинаре дакъа лоац депо болхлоша. Депо цехашка болх беш я кадрий общественни отдел. 100 совгІа тайп - тайпара профессек болх беча болхлоша хьинаре дакъа лоац художественни самодеятельносте. Депо болх беш я духовойи эстрадни оркестраш. Грозненски машинаьхьа отделене предприятешта юкъе массаза хьалхара моттигаш йоаз депо самоделносто. В. И. Ленин вын бІаь шу дузача денна къахьегама совгІат кийчдара Ленински юбилейни мелалаши Сийлен грамоташи яхара 1970 шера 10-ча январе денз 100 денна йола вахта дІайолалуш юбилея сийна депо болхлоша. Цу сийлен вахте эттача депо коллективо укх тайпара социалистически декхараш тІаэц. Пхе шера къахьегама оасарле 1965 шера хиначул 28 процент лакхъе, хІаьта В. И. Ленин вын ди тІакхочаш къахьегама оасарле 25 процент лакхъе. Цистернаш юлача автоматизации механизаци яра чотах къахьегама оасарле 3 процент лакхъе совах хиначул. Пхе шера планал совгІа цІок а яь 90 эзар цистерна кийчъе. 1965 шера хиначул кхоачашлена балхашка дІабода мах 10 процент лохбе, хІаьта 1970 шера 3 процент лохбе. 1967 шера хиначул 0,25 процент рентабельноста боарэма лакхбе. Цу даькъе В. И. Ленина юбилейга кхачалехьа цун боарам 0,2 процент лакхбе. В. И. Ленин вын бІаь шу дузача денга кхачалехьа планах лаьрхІачул совгІа 400 эзар сом паччахьалкхенна пайда бе. Дикен тІехдикеи мара оценка ца луш ремонтера 90 процент цистернаш арахеца, вагона ремонт еш йоаккха ха 30 минут кІезигбе, сихагІйолча методаца 90 процент поездашта обработка е. Пятилетка шерашка производствана юкъеяхьа лерхІ паччахьалкхенна 192 эзар сом пайда бергбола 870 рационализаторски предложени. ХІаьта дезача цІейга кхачалехьа производствана юкъехьоргья паччахьалкхенна 120 эзар сом пайда бергбола 730 рационализаторски предложени. 1970 шера кийч а яь производствана юкъехьоргья паччахьалкхенна 80 эзар сом пайда бергбола 180 рационализаторски предложени.

М. ПЛЮЩ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

Оренбургски область. Сийрда бесаш долча металлашта обработка еча орски заводе вІашагІъелла яьнай кердача проектия цеха хьалхара аргІа. Цу чу оттаьй Чехословаке предприятешка кийчъяь бІайхаза проекта станаш «ДУО-850», «КВАТО-500».

Нязач автоматизаци яр бахьан долаш къахьегама оасарле 4—5-зза лакхъе йиш хулийтаргья кердача проектни станаша.

СУРТА ТІА: «КВАТО-500» станa машинин вале.
И. Кузнецова сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ

ДІадахача шера дахьа къахьегама толамаш яхы а лакдеш дІадолабаь пятилетка тІехьарa шу Грозненски химически комбината коллектив. Январа хьалхарча декада задани толамца кхоачашъяьй цо. Комбината цехашта юкъе яьркача социалистически яхье хьалхара моттиг дІалецац укх шера бовe Александра кулгалдеча цеха болхлоша. Фенол аракецара итт ден задани 108,8 процент кхоачашъяьй цар, хІаьта ацетон аракецара план 110,4 процент кхоачашъяьй. Иштта дика къахьегаш а ю. Уткин Д. керте латтача полиэтилени смена арахецача цехий коллектив. Цар шоай план 107—109 процент кхоачашъяьй. Пхоли лаьрхІачул совгІа арахийца продукци эзараш сомий мехах я.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

• • •

Дика дІадоладир Грозненски машинаьхьа дистанца болхлоша пятилетка тІехьара шу. Грозне станце связистаца централизоване управленен сигнализаци бахьанахь беррига стрелочни боахам. Балха юкъе кердадараш кхухьаравне еннача итташ йолча рационализаторски предложенеша паччахьалкхенна бы пайда массехк эзар сом ба.

Чакхъяьнна январе хьалхара декада. ХІара сменагара, отделагара, бригадагара довгІа хоаьнеш дог гІоздоекаш да. Беррига хьокхамашка диллача тІехкхоачашъяьй цар шоай задани.

Социалистически яхье хьалха латт коммунистически къахьегама ударникаш: электромонтажник В. Е. Марков, телеграфистка Е. З. Селищева, монтер Ю. А. Иванченко, дукха кхыбараш.

Г. АНОХОВ, инженер.

КХОАЧАМБЕРГБАЦ КАРАГІДАЬННАЧОХ

Белгталара толамаш а доахаш чакхдаьккхар юртбоахама шу В. И. Ленин вын 100 шу дизара сийна юбилейна вахте латтача «Орджоникидзевский» совхоза къахьегамхоша. Генарг дола сом беррига а хІалакбача дІадахача Іай нийсденна хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадоллашехьа, юртбоахама шу пайда беш чакхдаьлар цар.

Дика производствени толамаш даьхад кертера культураш кхеш йолча, коммунист воа. Т. Вакараса керте латтача 5-ча тракторно-кхаьи лелаеча бригада: 300 гектара тІа дІадийна гурахь дув ялат планагІа 5350 центнер ар дезаш хиначa 6157 центнер чудилад, хІара гектара тІара 22,8 центнер ялаккхай планагІа лаьрхІача 18 центнера метта. ХІара гектара тІара планагІа 155 центнер якъкха лаьрхІа хиния силос 200 центнер яьккхай, 162 гектара тІара силос кийчъяра план тІехкхоачаш а еш. Из бахьан долаш силос йоакха вІаштІехьа а даьнна 9 эзар совгІа сом ахча нийсар оаче. Иштта тІехкхоачашъяьй массе тайпа йол кийчъяра план я. ПланагІа 350 центнер кийчъе езаш хинна ца 417 центнер кийчъяьй. В. А. Гончаренко керте латтача № 2 йолча сомий бешамаш лелаеча бригада планагІа 362 тонн кийчбе безаш хиния сом 389 тонн кийчбаьб.

Сомий бешамаш лелаеча № 4 йолча воа. Дитаев керте латтача бригада планагІа 118 тонн кийчбе безаш хиния сом 131 тонн кийчбаьб.

Хьокхамаш дика да совхоза свекла лелаерий я. ПланагІа 1000 тонн шекара свекла йоахка езаш хиннача совхозо 1267 тонн ехкай. Къаьстта белгалбаьннаб шоаш лелаеча дерригача лаьттах хІара гектара тІара 437 центнер яьккхача воа. Ш. Паршоева бригадера свекла лелераш.

КарагІдаьннарех кхоачамбеш ац совхоза коллектив. Шийкерттера уйла кхоачашдеза дисача лекхараштa тІеерзаьй цо, беррига низ тІабахийтаб ленински юбилея шера яхы а доккхагІа толамаш дахар духьа 1970 шерарча хьухькъама лард йоллара.

Цу гІулакха 350 гектара тІа хьнтахьа я дика а дІадийнад гурахь дув ялат, 430 гектар зяьь ехкай, 600 гектара тІарча сомий гаьнашта юкъе обработка ю яьнай.

Сомий бешамашка даьттах тІоалал чуйолийташ хий дулаш латт, массанахьа а минеральни удобренеш тайсай, гаьнашта кІир техай, царна гонахьара баьцаш дІаяькхай, моттигаш ахкай, сом луш йолча гаьнашта хуламдергашта духьала окрыскавани еш латт.

КестагІа сом латаш йола гаьнаш дІайогІаш латт 4-ча бригаде, цига дІайогІараш лоха гаьнаш я.

1970 шера 6 гектар хургья совхозе шпалерни кІаллаттача гаьний беш.

Иштта жетуэназмица вакъайода совхоза коллектив ленински юбилейна, тхо дог тейша да ше тІаийна социалистически декхараш цо сийленца кхоачашдергахлараx.

М. ДАЛАКОВ,
Ачхой - Мартана района «Орджоникидзевский» совхоза директор.

КПСС ЦК Тезисаш Іомаеш

ЛОАРХІАМЕ ДОКУМЕНТ

Укх деношка ІалаьмIте дукха болх бу тха агитаторашеи политинформаторашеи. «В. И. Ленина 100 шу дизарга» яхаш КПСС ЦК араьхха Тезисаш къахьегамхошта дІайовзийташ ба уж.

Совхоза фермашка, тракторно-кхаш лелаеча бригадашка, механически мастерскешка хьахкара чкткаш чакхъяьнай. ХІана из лоархІаме документ кІоаргагІа дашха болабеннаб агитатораш.

Белгалде доагІа В. И. Ленинах лоаца дар дувцачуга къахьегамхоша чІоагІа теркам тІабахийта ладувгІалга.

Къаьстта кІоарга чулоацам болаш хул агитатораша Саутиев Бориса, Коригов Белана, политинформатораша Аушева, Авероева, Сосновскаяс а беседаш. Тезисаш юцаш тха боккхой хьинар айлу. В. И. Ленина юбилей гаргакхоачаш латташ кхы а даккагІа социалистически декхараш тІаийду цар. Масала, совхоза ремонтни мастерской слесараша еррига ремонт е еза техника 25 февраль хьалтІаккхачалехьа тоа я из дІаоттае лаьрхІад, хІаьта Агероев керте латтача же Іуй бригада хІара бІаь жийна тІехьаьа 130 Іаьхар кхебе лов дennaх.

М ГУНОЕВ,
Малгобека района «Ингушский» совхоза парткома секретарь.

• • •

КПСС ЦК Тезисаш тха болхама къахьегамхой дегаш гІоздаьхад, къахьегама хьинар айдаьд. Духхьали цхьан Аьтте - Юртарча отделене хьайбаш лелаеча фермa лоархашa дийнахьа буси йоаккха шура пхи центнер тІаккийтай. ХІаьта Социалистически Къахьегама Турпал Барахоева, доиткаш Озиоева, Костоева, Чемкоева шоай пхе шера план кхоачашйо а баьнна хІана тІадавгІача шера чотах къахьегаш ба.

ТоаІйнках йоагІачул совгІа укх бетта 8 тракторо толь дІаоттае лаьрхІадир ремонтникаша, хІана из цхьоа 15-нега дІахоачае лерхІ цар.

Къахьегамхой хьинар совдеахар Ленински юбилей, цунна толамца пакъабахара советски наха юкъе яьоша ях я, В. И. Ленина чьабена ниц, цун гІулакхаш духа хьагойт КПСС ЦК Тезисаша. Уж массанахьа йийша чакхъяьтай тха боадаме.

Укх деношка КПСС ЦК Тезисаш къахьегамхошта кІоаргагІа дІайовзийта болалургба тха агитатораш, лектораш, докладчикаш.

М. КОРТОЕВ,
Назрановский района «Назрановский» совхоза парткома секретарь.

• • •

Грозненча химкомбината дезай, сменай коллективашта «В. И. Ленина 100 шу дизарга» КПСС ЦК араьхача Тезисех лаьца докладаш, беседаш еш ба политинформатораш, агитатораш.

Тезисашта пропаганда яра болх укх деношка дІаболабаьб пропагандисташа марксизма-ленинизма лардий школашка, комсомольски политдешара кружокашка.

Сийлахь-воаккхача Ленина вахарахи цун гІулакххехи лаьца документ арадаьлча гІоне кхы а чІоагІагІа хьинар айдена къахьег химикаша. «Ханал хьалха кхоачашдергхьа В. И. Ленина юбилея сийна тІаийна декхараш» яха лозунг хьалльацад хІара болхлочо, инженерно-техническ болхлоша. Ден заданеш 130—140 процент кхоачашъю химкомбината дукхача болхлоша. Къахьегамхошта юкъера яхь шерагІа йоаржаеча хьинар айдераш коммунисташ ба.

В. И. Ленина «Юбилейни Сийлен грамотa» оахаш йоаккхаргхилерах дог тийша да тхо, йоах парткома секретарь воа, Косиева.

С. БЕРДОВ.

СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ ПАВЕЛ ИВАНОВИЧ БЕЛЯЕВ

Халкъа лазарах цамогуш уллаш ва лыкхачул тІехьаргІа 1970 шера 10 январе кхелхаш цІи хеза СССР летчик-космонавт, космос аттара хьалха кхерерзаярхаз цІ, Советски Союза Турпал полковник Павел Иванович Беляев.

П. И. Беляев вина Вологодски областе Роситски района Челищево яхача юрта 1925 шера 26 июне. 1942 шера, итт класс чекхдаьккхинчул тІехьаргІа, заводе балха вода из, цига болх бу цо хьалхаргІа токарь волаш цул тІехьаргІа кийчаяна праздуние при...аллен.

Сийлахь-боккха Даймехкан тІом лаьттача бирсача хана П. И. Беляев, дукхха эзараш цуьнан барамаш а санна, сий муьтІахь Советски Эскара мутІарвелла кхаьчна вода, летчик училище дика чекхдаьккхинчул тІехьаргІа империалистически Японица дьаьтача тІеман тІа дакъа лоцу летчик-истребитель волаш.

ТІом чекхбаьккхинчул тІехьаргІа шерашка Тихоокеански флота ВВС гвардейски истребительни авиационни полка гІулакх деш хиина П. И. Беляев. Цигга 1949 шера Советски Союза Коммунистически парте мугІаршка юкъавоьда из. Летчик, рольхагІвола летчик, звеной командир, политически гІуллакхашта эскадрильн командира заместитель хиина.

1956 шера ТІемна-Фе Краснознаменни Академе деша хьожаву П. И. Беляев. Из чекхдаьккхинчул тІехьаргІа авиационни эскадрильна команда ю цо, Павел Иванович дьаьхача дикача гІуллакхийн лакхиа мах а беш, командовани 1960 шера космонавтий отряде хьожаву из. Цига космически техника Іомаяра гІулакха чІоаггІа хьинар тІадохийташ ше хилар хьахьожар цо, ма яра Іомайир ерна материальни часть, практически из лехкара навыкаш.

П. И. Беляевах тийша а тийша, Коммунистически партеи Советски правительствас 1965 шера цунна тІадиллар экипажа командир а волаш «Восход-2» яхача кемаца космически никъ бегла. Из бехктокхаме задани чулама кхоачашйир цо, моральни, доІама дика гІулакхаш, майрал, чоалхачеча хьалакана болх бе хоши хилар хьа а хьомхаш.

Цу цІыкъагІа аьхача хана цо кулгалдаьл сон дунен тІа эттара хьалха кема чура космически арвалара. Кулгаща лехкара системах пайда а эцаш Іохоадаьд кема полковника Беляева. «Восход-2» яхача кема баьна лаьхъо кердІе, Іалаьмате лоархІаме баГІул хьайийллар космос кардерзарпе историна юкъе. Советски Союза космически сий лаккхир.

Космически никъ толаме чекхбаьккхарах Петр Иванович Беля-

ева Ленина орден «Дошо седкъа» яха медали луш Советски Союза Турпала цІи а «СССР летчик-космонавт» яха цІи а тиллар. Иштта цунна Шека Седкъа орден, дукхха медалаш а цул, дозалдехьарча дукхача мехкий совгІаташ тийнад цуна.

Укх тІехьарча шерашка специальни знанеш тІаргІеттта эргайовхаш тоаеш вар Павел Иванович, юкъарча доашаш дакъа лоацар цо космосе баха космонавташ кийчбеча.

Социалистически Дай-мехка чІоагІаргІа вола патриот, принципиальни коммунист вар П. И. Беляев, цо хьинаре лакъа лоацар общественно-политически вахаре, кулгалдеча партейни органашка, Моссовета депутатала хиржав из, космос кардерзарпа дакъа советски халкъа нарагІдьнистраш пропаганда ши вар. Кист-каста къамаьлаш дора къахьегамхоашта, каппархоашта, эскарен флотен тІемахоашта хьалхашна, доазол дехьарча общественноста новкъалашта хьалхашна. Массанена а везар из сага эшачох сакхуваш оарцагІвоалвеш вола сег, цунна новкъости дезала дан хилар тарра.

Беляев Павел Иванович — Коммунистически партен советски халкъен тешамеча воІах, къонахчуд долашин сийлашен космос кардерзаьвчох, дешалча доттагІчохи новкъостахь вола сийра уйла даим латтаргья тха дегашка.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Л. В. Смирнов, А. А. Гречко, М. В. Келдыш, М. В. Захаров, И. И. Якубовский, А. А. Епишев, С. Л. Соколов, Н. И. Крылов, С. Г. Горшков, П. С. Кутахов, Е. М. Тяжельников, И. И. Савинкин, И. Д. Сербин, Г. С. Титов, А. Г. Николаев, П. Р. Попович, В. Ф. Быковский, В. В. Николаева-Терешкова, К. П. Феоктистов, Б. Б. Егоров, А. А. Леонов, Г. Т. Береговой, В. А. Шаталов, Б. В. Волынов, А. С. Елисеев, Е. В. Хрунов, Г. С. Шонин, В. Н. Кубасов, А. В. Филипченко, В. Н. Волков, В. В. Горбатко.

СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА ПОЛКОВНИКА П. И. БЕЛЯЕВА ЛАЗАРАХИ ИЗ ВАЛАРА БАХЬАНАХИ ЙОЛА

МЕДИЦИНСКИ ЗАКЛЮЧЕНИ

Язва йолаш цамогаш хиннача СССР летчика-космонавта полковника П. И. Беляева корчурачуранкара 1969 шера декабре цІаьхха чІоаггІа цІий хьийдала.

Операци яьчул тІехьаргІа брюшина пхаьнашта тромбоз хиннал нІскейсарнага шерра ваІош болх ца беш совцарцен шоргаш тиндалирцан дІахо кукхагІа перитонит дегІадарцен. Долла хІама даьдоллашехьа а, П. И. Беляев сецав 1970 шера 10 январе бийсанна 00 сахьати 20 минути чьалча деррнгача дегІа интоксикаци хилара, пехкашка цІий Іарах, дог болх ца беш сапарах.

СССР МО Центральни тІеман медицински управлени начальник медицински служба генерал-полковник Д. КУВШИНСКИЙ.
СССР МО Коргтора хирург СССР АМН действительни член медицински служба генерал-полковник А. ВИШНЕВСКИЙ.
Профессор Г. ВИЛЯВИН.
Профессор Д. САРКИСОВ.
СССР МО кертора патологоанатом медицински служба полковник А. АПАТЕНКО.

СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ, СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ ПОЛКОВНИК П. И. БЕЛЯЕВ ДІАВОЛЛАРА ВІАШАГТЬЕЛЛАЧА КОМИССЕГАРА

Комиссе хоам бу, П. И. Беляева дакъа чуулла шІий Советски Эскара Центральни ЦІен Краснознаменни цІа (Коммуна майда, цІа 2) дІаоттабергІйарах.

Венначоа лаь тІабутарга 12 январе 10 сахьат даьлча дина 18 сахьат даллалцен 13 январе 10 сахьат дьалча йолэ 13 сахьат даьллалцен.

13 январе 14 сахьат даьлча Новодевичьи кашанашка дІаволлергда П. И. Беляев.

МЕХКДАЬТТА СОВДАККХАРА

Дикача къахьегама гІамашца чекхдаьккхар дІадаха шу «Октябрьнефть» НПУ мехкдаьттанашка. Дикка догІа доаллидаьд цар хьалдаккха мехкдаьттен газ. Белхахоша, специалисташа дукха творчески къахьегар бахьан долаш дІадахача шера мехкдаьтта промыслови управлене хьалбаккха «Іаьржа дошув» 36 проценти газ 20 процента дукхагІа хилар пятилетка дІадагІча шера заьккхачул. Дукха къахьийгаз мехкдаьттахоша скважиний къьнача фондера дукхагІа мехкдаьтта даккхара, гуча а йоалаш керда резерваш производствана юкъеяхкхара. Иштта къахьегар бахьан долаш цхьа бутт дІабахийтанзар мехкдаьттен гази аккхара план тІехкхоачаш ца еш. Пулукъа вІаштІехьдаьлар мехкдаьтта даккхара план хаьнал дукхха а хьалха кхоачашъя. Планах лаьрхІачул совгІа дакъккха «Іаьржа дошув» 70 эзар совгІа тонн я.

Хьалдаккха мехкдаьтта дукхагІа хиларга хьежжа дикка лакхъеннай къахьегама овсарле а. Пятилетка кхоалагІча шера хиннячул 30 процент даккхелар из соахка.

Планированни экономически стимулированни кердача системах болх беш я тха управлене коллектив. Хоаш ма хиллара цу системах болх беча хана кертера хьожъям ба реализаци яь продукци. Из кхетадеча мехкдаьттахоша продукцена реализаци ира шера план 102 процент кхоачашйир. Пачхьалкхенна итт миллион совгІа сом пайда баьб.

Октябрьски мехкдаьттахой райен юкъадийхьеннай. Укказа дІадахача шера кІоаргаеа медови тІоанашка мехкдаьтта даха деладир. Соахк бурув тохача № 299 йолча скважино йоккха мехкдаьтта кІеж тохав. Дийнахь бусен из лу «Іаьржа дошув» 600 тонн я. Иштта мехкдаьтта кІеж тохав № 206 йолча скважино фораминиферови тІоанашкара а. Дийнахьа буса цу скважино лу мехкдаьтта 220 тонн я. Цу масалаша къаьгга хьахьех мехкдаьтта даккхара перспективаш йоккхий хилар.

Дукха балхаш дир дІадахача шера хьагул а яь, мехкдаьттац хьайсагІа тха дІакхийтара а. Хьал а яь, болх бе бала газоперерабатывающи ... газови компрессор. Из бахьан долаш дийнахьи буса йоаккхаш хиннача 130 эзар кубически метрагара 370 эзар кубически метра дІакхоачайяр газ.

КІолга балхаш даьхар соахк технически прогресс ира тІаергхалаь а. Цхьайолча скважинашта мехкдаьтта, кислотни эмульсени обработка йир. Из бахьан долаш планал совгІа шера даьккха мехкдаьтта 80 эзар тонн я. Хьадоаккха мехкдаьтта дукхагІа хийдайтара мехкдаьтта тІоанашта хий чу я ухийтаи, искусственни ииз тІалеаттабьа тІоанашта. Из бахьан долаш хьадоаккха «Іаьржа дошув» совдаьлар 20 эзар тонн.

Шоай хьинар ... тха управлене мехкдаьттахоша скважиний къьнача фондера дукхагІа мехкдаьтта даккхара. Скважиний геологически хьалаш кІоарга Іома а деш керда резерваш производствана юкъеяхкхьий. Цунга хьежжа дукхагІа хилар хьадоаккха мехкдаьтта а. Соахк кийн а яь, производствана юкъейихьар 2 бІаь совгІа геолого-технически мероприяти. Цо вІаштІехьдалийтар хьадоаккха мехкдаьтта 2,5 эзар тонн совдаккха. Къьнача фондах дукхагІа пайда эцар хилиза дзиргдоаьх хІама а хинна дІаоттад тха управлене.

Къьнача фондах дукхагІа пайда эцаш совгІа мехкдаьтта делда керда меттигаш лехаш дукха къахьег тха коллективе. Соахк бурув тохаш яр 5 керда скважина, хІаьта тохкама бурув тохаш 3 скважина. Царех шиннена соахк тоха деладир бурув. Иштта шоай торонех пайда ийбеш къахьегача мехкдаьттахоша толамца кхоачашъю пачхьалкхен плани тІаийца социалистически дехкараши.

В. И. Ленин вин бІаьшу дузача денна сийленца нахьбахара хьрйжча социалистически кхьа хьалхара меттиг дьаккхий коммунистически къахьегама сийле цІи лелаеча телемеханизировани промысела коллектив. Управлене чуйоагІача промыслашта юкъе эггара хьалха кхоачашйир цо мехкдаьттен газ аккхара шера план. Планах лаьрхІачул совгІа дьаккха «Іаьржа дошув» 87 эзар тонн я. Велгалдаккхамаш дерзадеш цу промысела коллективе соахк даьккха мехкдаьтта пятилетка кхоалагІча шера даьккхачул 70 процент дукхагІа хилар, хІаьта къахьегама овсарле лакхйир 60 процент. Хьадоаккха мехкдаьттаган гаьаген дІабоахам лоджаьах дукхьал цхьан шера пачхьалкхена кхоальд 300 эзар сом. Иштта къахьегаш даьхача толаний лакха мах баьб. Шаьнха тІера ... районе сийлен Доска тІа йоалл промысела коллектив. Иштта дика толамаш даьхар Гойт-Корт яхачен Гудермесски промыслий мехкдаьттахоша. Цар а шоай дехкарам тІехкхоачашдаьд.

Управлене бригадашта юкъе хьалхача социалистически хьалхара меттиг дьаьккхай мастер коммунист А. Л. Ананьев керте латтача бригада. Шера планал совгІа цо дьаьккхад 35 эзар тонн мехкдаьтта. Цул дукха тІехьа ца Іесаш хьинаре къахьег мастер ... Лашков керте лаьтта бригада а. Цо укх шера чотих дьаьккха мехкдаьтта 30 эзар тонн я.

Мехкдаьттахой бокъонца бола гІончаш ба скважинашта даьттан пІалха ремонт ераш. Цар боча балхах тийша ва мехкдаьтта даккхарой къахьегамі ... Из кхетадеча ремонтникаша хьинар ико ца деш хьахьег. Къаьстта дика болх барца белгалъьяннай, мастераш ... Лешкин Погановски керте латта бригадаш. Юкъера лаьрхІача шера план 124,7 процент кхоачашъйй цар.

Иштта дика къахьегаш ... багІа мехкдаьттахой В. И. Ленина юбилейна.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
«Октябрьнефть» НПУ производственно-технически отдела начальник.

ТАТАРСКИ АССР. Казански «Теплоконтроль» яхача заводе приборостроителаша декабрь бутт юкъекхоачаше а кхоачашйир продукцена реализаци ира шера план.

Дукхьал хІом бьаьча средствой чотах предприяте арахийций 60 эзар гаргга тайп-тайпара измерительни приборашь, 33 процент продукци хийчъю указа дуьнена дикагІча образецийн бедране. Планал совгІа хийчъь изделеш дІахухьийтам а.

ХОМБАРА ТІЕХЬА

Планированни экономически стимулированни кердача хьалдмкка болх беш я тха фабрике 1967 шера дена. Цу юкъе дикка дукхагІа хиний реализаци я продукци, лаккхбеннаб хулаш бола пайда. Нагахь санна 1967 шера планал совгІа 4329 эзар сома мьаьла продукцена реализаци еш хиннавле 1969 шера декабрь бутт чекхбаьллача 4899 эзар сома мьаьла продукцена реализаци хьа.

Дукхьал укх шера хромоаш, кІала екхат текстильни материалаш кийчьара болх тоабар бахьан долаш цехашкара 14 сах балкарт мужъвалийтар. 29 эзар сома мохьа хромоаш, кІала еша, текстильни, хьамча, гранитол яха, иштта кхыйола материал кхоньй. Цунах 9 эзар пар тайп-тайпара тІорс тийгаб. ЙоагІача процентал совгІа материал кхоаьна болхлоашта цунга хьежжа аладе а лу № 1 йолча цехе. Цехашка тІом йола материал, фурнитура дІахлийтара тІахьожам лоаттабу, продукце дикалга хьажара да дІахухьь. Иштта уж лакха йиша мероприятех ... укх шера 66 эзар сом планах лаьрхІачул совгІа пайда кийнеб фабрикаш.

В. РАПОВА,
обувной фабрика ППО начальник.

СУРТА ТІА (аьрдехьара эттена): слесарь-сборщик П. Артемов, участка мастер И. Колесов, цеха технологически бюро куьгалхо А. Сундиеев заключ... наша дІанаьннйталехьа манометрашка хьожаш ба.

В. Малинов сурт. ТАСС фотохроника.

ЛИЙРХІАР КХОАЧАШДАЬД

Цей дезда йоаш сина йодар къахьегамч вахте Федин Александара смена. Бурув тохара шера план хаьнал хьалха кхоачашъяьд цо. Скважинана сихагІа бурув тохара чІоагІа сагота вар бурувдетта мастер Тонкогубов Дмитрий Ильич а. Ше сменагІа болх баь йистевьнийволлашеча цІа ца водаш буровой юкъеяр бурувдетта мастер. ТІехьарча метрашта тоха бурув дІалла Іочу ца долаш сохна хетар мехкдаьттахкарашта. Бурувдеттачун гІонча Богатырев ТІехІир каст-каста хьежар бурув мел кІоаргденнад, квадратни штанга тІа белгалоаш йора цо.

— ЛийрхІача Іотlаькхьенад бурув, 2600 метр кІоаргденнад из, — болх соцабе!, — аьнна цІогІа аьлар бурув деттача мастерага, гІад а вадр. Буровой колонна хьалъайе. «Вирал» — аьлар. Бурувдеттача Федина болх бе йолаийтар лебедка. Шертта айхун лаьттан чепашкара хьалъураІйоагІар бурильни колонна.

Кхоачашхинад вай лийрхІар, аьлар цу гІулакха раьза хинача бурувдеттача мастера. Шера план хаьнал хьалха кхоачашьвьй. № 15 йолча скважинана тоха бурув проектах лаьрхІача кІоаргале нашка кхаьчад.

Бурувдеттачо Федина карагІдийнча тамашийна дика кІамзаш, кхаш дуьц мастера. Цу скважина юккьанца бурув тоха доладьр а тІехкхарча метрашта бурув техар а из ва. ТІехдика бурувдеттар ва коммунист Федин. Иштта дика къахьегамхо воландаь цун портрет хьалтеха доала Карабулакски кІоарга бурувдеттача контора сийлен Доска тІа. Массаза а новкъостаьшта хьокха теладаш къахьег цо.

Бурувдеттача мастера Д. И. Тонкогубова бригадана уж сина хьинаре къахьегаш, йоккха опыт йола мехкдаьтта тохкараш кхы дукхха а ба. Хьинаре къа а хьагаш, шар доахача толамий лакха мах бу. Пятилетка диьлагІча шера мехкдаьттахой цІей дездача хана цу бригадана елар «Грознефть» объединене эзар сом премий. Бригада къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба бурувдеттараш В. Бычков, А. Федин, бурувдеттарий гІонча Т. Богатырев, А. Емельянов, Н. Бобровский, лаборантка Е. Ткачева, кхыбараш а. Иштта бригада коллективо лоархІаш я чІоагІа сийдеш я ба пожарий Демидовгіар Виктори Петри.

ДинагІбарий цІераш йоахача хана хьоаха ца вича Іе йиш яц хьалха хиина слесарь П. И. Масленников. Нохч-ГІалгІай республика эггара хьалха цунна елар «СССР мехкдаьтта доахача промышленноста отличник» яха значок. ХІана из болх беш ва участкови механикалла. Каст-каста чул из буровой йолча. Шийгара новкъостиш эшачоа дог раьза долаш ший опыт дІалу цо.

Бригадана карагІийна дикадарш дукха да. Цунга хьежжа дика да доаха къахьегам толамаш а. Массаза толамца кхоачашъю цо геолого-технически нарядаш. Халача балхашта механизаци ира гІулакх дика вІаштІехь даьккхад бригаде. Керда техникен дикагІйола технологи шай хиннадьа пропаганда юкъе кхьуха. Сихен кІоарган бурув тоха, ехача дешнах къахьег цу барт тайнача коллективо.

Цох кхачинар дика да. Проектах лаьрхІача хьисапе 450 метр кІоарга Іочуяхийта езаш яр 16 дюймови кондуктор. Скважинана бурув тохара режим ийбен леладир бахьан долаш кІеанг-дукха хувшаш хилар цу хьакъо 4. Кондуктор Іочуякийта ца эзаш вІаштІехьдьалир скважинана бурув тохара гІулакх. Дукхьал из цхьа операци бахьан долаш пачхьалкхенна кхоадир 23 эзар сом.

Иштта къахьегача бригада мехкдаьтта доккхарашка дІаелар шоаш бурув теха скважина. Цо укх деношка йоккха мехкдаьтта кІеж тохаргхаяран дог тийша ба бурувдеттараш. Ленински сийлен юбилейни вахте эттай хІара сменера дикагІбола бурувдеттараш. Цул совгІа цу вахте латтаера юкъе ба тайп-тайпарча къамех бола нах. Цо къаьстта хьахьокх цхьа дезал сана барт байна дукхача къамех латтача коллективо хьинаре къахьегилга. Ленински юбилейни сийлен вахте латт бурувдеттар татарин К. Сайфутдинов, бурувдеттачун гІонча гІалгІа Т. Богатырев, эрсе А. Емельянов, украинец Н. Бобровский, белорус И. Теслович, кхыбараш.

Скважина тахкара балхаш графиках лаьрхІача хьисапе дІахьош да. Цхьаннена тІехьа шоллагІьар йохийташ скважине Іочуухийт насосно-компрессорни турбаш. Кастта цу турбашка гІолла 2800 метр кІоргачара мехкдаьтта йоккха кІеж токарга. Цох Іалаьмате йоккха кхаъ хургба мехкдаьтта тохкарашта. Из шоай тела лем цар кетабу В. И. Ленина юбилейна. ЧІоагІа къовсам лоаттабу цар Ленински юбилейни мехаль яккхара.

Ж. БАКАЛЮК,
тха штате воаца корр.

КЕРДА СКВАЖИНА

Старогрозненски кІоарга бурув деттача контора бурувдеттарашта хьанал цхьа ди хьалха бурув тоха доладьр № 700 йолча тохкама скважина, 5100 метр я цун проектни кІоаргаз. ХІана мехкдаьтта луш йолча Старогрозненски майдерча 24 скважина эггара кІоаргагІа хургьа ю.

Скважинана бурув тоха тІаідлаяд мастер — коммунист Георгий Степанович Кротов керте даттача бригадана. Хьалхарча бІаь метра бурув теха даьннад.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

РАЦИОНАЛИЗАТОРАШТА КАРАГІДУВЛАРАШ

Дикача къахьегама толамашца чекхдаьккхад пятилетка диьлагІа шу В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чекхдоахача заводе рационализатораша. Цига творчески къахьегаш ва 352 рационализатор. Цар шера кийчйир 540 рационализаторски предложени. ХІаьта производствана юкъейихьар пачхьалкхенна 198,7 эзар сом пайда баш бола 466 рационализаторски предложени. Баь пайда социалистически дехкарех лаьрхІа хиннячул 28,7 эзар сом дукхагІа ба. Къаьстта чІоагІа лоархІам болаш предложени кийчйир рационализатораша Тимофеева, Баланица, Хаджиева. Цхьадолча из тІа экранировани ера цар еннача рационализаторски предложенес пачхьалкхенна 30.500 сом пайда баьб.

Л. САХОВА,
Грозненски мехкдаьтта чекхдоахача заводе рационализаци инженер.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Болх бе йолаенная Донецки туьлорга фабрика хьалхара аргІа, болх бе йолаьйнта кийчъеш я предприятие шоллагІа аргІа. ТолашагІа йолча техникаца кийчъеш я фабрика. Цул берриги ина бохъбн хьуьлача 127 эзар йоачІигах латт, цар тІа шера кьдерга 5.200 тонн тІехдика боамбе туьлорг.

Туьлорга хьалхара итташ топнаш дІакхале а потребителашта — мехка трикотажни фабрикашта дІадахьийтай.

СУРТА ТІА: боамби хоржачгалхача цехе, массеха машина тІа болх беш я белхало Пойманова Мари.

В. Турбина сурт.
ТАСС фотохроника.

ГІИШЛОНИЙ БАЛХАШ СИХДЕННАД

Новогрозненски мехкдаьтта чекхдоахача заводе Центральни газофракционирующи установка хьалъеча къахьегара гІишлон балхаш Іалаьмате чІоагІа сихденнад. ТІехьара балхаш чекхдалаш латт. Хьалаьь йоадаш латт вай республикан эггара йоккхагІен лоархІамегІен йола гІишло.

Цхьайтта километр хула майда дІалаьна балхаш деш ба монтажникаш. Цига хьинар ... ва лаш къахьег 4 участка, 3 комсомольски-кагирной бригадана, 3 бІаь совгІа коммунистически къахьегама ударникаш. Установке Іалаьмате дукха а тайп-тайпара балхаш, электротехнически устройстваш, аппаратш, цул совгІа ЦГФУ болх беш я иттех позитани. Из лоархІаме гІишло хьалъьа хьа бутт гаргга ха мера йиеддаш.

ДІадахача бІаьрчача шера сихденна кхоачашъеш хилар цига де ... дига балхаш. Цхьан дайчеха кІаьхха хьовзам хилар гІишло хьалъеча, цхьан участкера балхаш соцадир. Газгольдераш вІашагІ ва йоахар соцайир нарован, резервуараш ва хилар бахьан долаш. Из кхачамбоацар дІадаккхара сихха оарцагІбьалар специалисташ. Телеграммаш яьхийтар цу гІулакха Баку, 26 бакински комиссарий цІерагІча Азербайджански завода комсомольцаша шоай болх йистебаьнначул тІехьагІа лоархІаме объект хьалъеча эша агрегаташ кийчйир.

Цхьа дезал санна барттайна централни газофракционирующи установка хьалъеча къахьегаш ба эрсий, нохчий, гІалгІай, гуржий, хІирий, кхыча къамех бола нах. Цхьа бутт вІабахийтац цар шоашта хьалхашка латта дехкараш толамца кхоачаш ца деш. Резервуараш вІашагІйоххара болх чІоагІа чоалхане ба. Цудукха из лоархІаме дехкар кхоачашдар тІадожадаьд Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни гІишлошьер Ефремов Николай Лаврентьевич керте латтача бригада. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча бригада лакха къахьегама толамаш а доахаш хьокхам тел бригадашта. Къаьстта дика болх барца белгалбьъннаб цига монтажникаш В. Молофеев, В. Жуков, кхыбараш. Дукха ха ... вІашагІетташа резервуарашка хьожаш хилар пачхьалкхен комисси. Кийтарна резервуарашта тІаьдика оценка елар цо.

ГІишлошьерашта деккъа новкъостал ду комсомольцаша а. Дукха ха йоаццаш хиннача собране цар социалистически дехкараш тІаийцар установке чекхдаха ... деза монтажни балхаш хаьнал дукхха хьалха кхоачарда. Из да цар В. И. Ленина юбилейна кийчду къахьегама совгІат. Комсомольций дош чІоагІа да, монтажни балхаш хІанзлехьа толамца кхоачашдаьд. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба комсомольцаш мастер В. Нечаев, слесарь-сварщик Х. Сабдулаев, арматурщикаш Л. Кишенко, Л. Анищева кхы дукхха бараш а. Установка хьалъеча къахьегарех кхаш комсомольцаша нагирхойн ба. Цар болх беча участке цІаьхха хьовзам хилийташ шоай бехкаь.

ЛоархІаме гІишло ший хьинехьа хьалъьа яккхара боккха бехктохам гІолатт оаканаьна. Новогрозненски мехкдаьтта чекхдоахача заводе коллективиа. Хьалхадаьхача хана хиннадьа еш материалаш Іалашъяра гІулакх эар ла лейтора цо. ХІана из бола тоабьеб заказчика, сихагІа тІехкхачьа йолаеннай эша материалаш оборудовани. Юкъьанца заказчика бехкаь тІехьалаьнна балхаш сихагІа кхоачашдаь даьхара шоай хьинар ... из деш къахьег № 7 йолча треста Грозненски управлене «Промвентиляция» яхача треста, «Юговостокмонтажизоляция» яхача треста, кхыча гІишлон организацей боллоаша.

ЛаьрхІа хиннячул дикка тІехьдаьннад чекхдаха деза электромонтажни балхаш а. Из кхета а дезо хьалхашка латта дехкараш сихха кхоачашдара пІенхашта оарцагІбола бези «Кавэлектромонтаж» треста болхлой. Электромонтажни балхаш чекхдахара ха тІалийта йиш яц.

ДІадоладечаш пятилетка тІехьара шу. Укх гаргарча хана деррига низаш оарцагІдаьха йистеяккха еза лоархІаме установка.

Г. ЛЕВИН,
тха штате воаца корр.

УДОБРЕНЕШИ ХЬУВКЪАМИ

Лоамаш йисте дадача лаьттан тӀа дӀаюьча культурай хьукъам лакхбара бохкуш доархийе я удобренеш. ХӀара хьача лоамаш йисте дадача лаьттанна хьоачамболлаш тӀоадал хул (каст-каст) догӀаш лелхарах). Цудухьа цӀе бетта гарта бальоагӀаш тӀеюзлац лаьтташ тӀа, хӀаьта цар лаьтташера хьонал дӀаов. Къаьстта кӀезига хул хьонал тӀехьа чуйцаш йола культураш дӀаюьча лаьттанца, масала: хлаьта ю хьажкӀаш, гидуаргаш, судански баьцаш. Уж культураш тӀехьа чуйцаш хиларах, оасар гуйре кӀалгъаллеца тӀа а доал, хӀаьта лаьттандара хьонал дӀа а ул. Цул совгӀа, органически веществаша разложени ца ярах, лаьттандара хьонал вӀалла а тӀкхетаи. Цу тайпара тӀехьа чуйца культураш дӀаюв лаьтташ 7 эзар гектар да тха районе, хул совгӀа царна ӀотӀакхет шоллагӀа дӀаюв культураш йола каст-йиь эзар гектар лаьтта. Уж а ма йиш тӀехьа чуйцаш.

Цу тайпара долча лаьтташ тӀа дӀаь езеш хул гурахь ю культураш. ХӀаьта цу лаьтташ тӀа удобренеш товсаш ца хилча уж лерттӀа хьувкъац. Иштта эсала хул цу тайпарча лаьтташ тӀа дӀайийне бӀаьсти ю культураш а. Уж деррига бахьанаш долаш къаьстта бокха теркам тӀебехийта беза района бохкамаша кхашка органически минеральни удобренеш ехкара. Из гуш да боахамий оамтага хьежача. Района деррига боахамашта дика пайда хул гурахь ючча культураша аммиачни селитраца подкормика ярах. Иштта дӀадахача шера района бохкамаша аммиачни селитраца подкормика йир 1200 гектар лаьтта.

ХӀара гектара тӀа цхьаша центнерга кхоачийтар. Из бахьан делаш гурахь дийнача хлата хьувкъа дикка алсалбийтар, масала: XX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозе кхо центнер, «Южный» совхозе цхьа центнер, «Джалка» совхозе кхо центнер. Дика хоа районна бохкамий специалисташта шекара свекла дӀаюьча кхашка минералгӀаши иелаи удобренеш тоаеса еза а. Дукхача шерий опыто тъэхьехад из культура дӀаюьча лаьтта хӀара гектара тӀа шишша центнер аммиачни селитрей, 3—5 центнер суперфосфата из тоссача свекла дика ца хьувкъалга. Цудухьа хӀара шеро къахьегамхой шоашоай участкашка шортта удобренеш ехка гӀертаи хул. Масала, Социалистически Къахьегама Турпал йолча Муслиева Тамарас хӀара гектара тӀа итт центнерга кхачалца минеральни удобренеш ехи. Цул совгӀа, ше гӀулакх дека участкашка хий дуал, хӀаьта лаьтта дика кийчду. Цу гӀуллакхаша торо хулийт культураш дӀайийтаба кхашка оасар ца хилийта, уж дика хьувкъае.

Тха района бохкамашка хӀана а кхоачамболаш удобренеш кийла — хӀара гектара 1,5 центнер. ХӀаьта хӀара шера лаьттандара хьонал хьа а оаш, эшшача бодамагӀа цу тӀа удобренеш ца екиш кийча, шерагара шерага дӀаювш йолча юртбохкама культурай хьувкъам эшалу. ГӀуллакх сенах латт аьлча, из латт тха бохкамашта дукхагӀа удобренеш лоаттанрах — хӀара гектара шишша центнер мукъагӀа кхоачаргйолаш. Цхьабакъда, юртбохкама министерство тха бохкамашта укх шера хьалхарча квартале хьожаь удобренеш дӀадахача шера кхинчарол а 200 тонн кӀезигагӀа я.

Белгалде догӀа цхьацца болча специалисташта хетачохи, хӀаьта цар гӀулакхаштеи юкъе йоакха ниь йоаллаш хилар. Юртбохкама культураш дика хьувкъае йоаш ца минеральни, органически удобренеш лерттӀа лелаеш, хӀаьта царех лерттӀа пайда эцаш ца хилча. Цу хьакъехьара шоай дехкар дика цхьаешшду «Ачтуринский» совхоза кертерча агрономо Яхъяроев Хьусена. Цо хьадлена тӀахьожам лоаттабу боахаме хьакхухьаш йола минеральни удобренеш бе доцаш дагадехачо. Ца йоассалйеара, удобренеех лерттӀа пайда эцийтара. Цхьабакъда кхыча тайпара оттадаьа удобренеш лелаярах царех пайда эцара гӀулакх Куйбышева цӀерагӀча колхозе, Самосвалащца хьаена минеральни удобренеш кхоалла кӀала бе а йоалаш ӀоӀоассайяр, хӀаьта кхоалла тхов беза ба. Из бахьан долаш тӀоадаь аммиачни селитра чӀоагӀъеннай. ХӀаьта колхоза керттера агроном В. Садулаев цуйна вӀалла хӀама гуцахь доацаш санна сагота вохцаш лел.

Ала догӀа, минеральни удобренеех боагӀача тайпара пайда эцачьы бохкамашка дика хул хьувкъам. Иштта, деррига бохкамашкьа хӀара гектара тӀа цхьаттара ехк удобренеш дукхалга дилача, бакъда цох хьахулар тайптайпара да. Нагахь санна XX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозе дӀадахача шера хӀара гектара тӀара 15,5 центнер кӀаи 38 центнер хьажкӀаш чуйийна але, ловлачарна Куйбышева цӀерагӀча колхозе 14 центнер кӀаи 12 центнер хьажкӀаш мара ацаьар. Из найсдеаннд хьалхарча колхозе минеральни удобренеш, севообороташ нийса а лелаеш, агротехника бокъонашна дӀа ма дехкара ехкарах, хӀаьта шоллагӀча бохкаме — бе а доацаш лагадечарах хиня. Цунаь дуаваденна хилар хьувкъам а.

Юртбохкама культурай хьувкъам алсамбаккхара йоккха резерв а органически удобренеш я. ХӀана аьлча цхьан шера тӀехьа уж ехкача доалаш дая гӀулакх. ХӀара шера отталац систематически ехка еш уш. Цудухьа цӀарех бохкама пайда гуш хул. Бохкамий специалистий дехкар да йолаш балсарча еригача органически удобренех боагӀача тайпара пайда эцар. Уж кхашка ехка еза керттера оахам лоаи. хӀана аьлча культураша еш ехкача удобренеех эшаш бола пайда хилац. Хоан да культураш еш ехкача удобренеех уж сыхача шоллагӀча шера боале пайда а Ӏанха дикха ца хулийта, хӀана аьлча йоххалуча удобренеех бралла азот фоца дӀаун, хӀаьта из бальоагӀашта чӀоагӀа эша удобренеш а.

ХӀара шера 40 эзар тонн уж удобренеш йахк тха бохкамаш кхашка. Дале а специалисташа йоакхо из уж удобренеш лерттӀа Ӏалашьйара. Кхо вӀашкатохачхьна из гӀулакх лерттӀа дац, хӀаьта кхийшкара из тракторашца арадоаккхача хана дукха лаьттажагӀа уа цох. Цу тайпара Ӏалашьйча удобренех боала пайда дикха доаху. Иштта гӀулакх дукха нийслу «Джалка», «Шалинский» совхозе. Дика оттадаьд из гӀулакх XX-ча партсъезда, Ленина цӀерагӀча колхозашка. Хьалхарча совхозе хӀанале 2,5 эзар тонн кхо дилаш кхашка, планах диллад дезар 2 эзар тонн долча.

Юбилейни шерарна хьувкъам йоакхо еш ба юртбохкама къахьегамхой. Бакъдаь деррига бохкамашка цхьатарра дика оттадаьдаш ца гӀулакх. Колхозий, совхозий специалистийн кхош леладерийн кхы а ха я дакла дисай кхоачашде. Цу гӀулакха оарцагӀьнха еза шоай еррига торонаш. Иштта мара йиш хургьяц тӀахьа декхараш кхоачашде.

И. ПУГАЧЕВ,
агроном.

Ер да дӀадахача шера гӀишлошъераш бераща даь совгӀат. Заводской района Черноречье яхача поселке хьалхьача кердача беша-беле здани а укх сурта тӀара яр. 200 бер да укхаза доахаш. Цар доаладьа я зале оборудовани я столовеи, йоакха сийрда спальнаш, ловзара зал, кхыдар.

М. Плиева сурт.

КОЛХОЗА ВЕТЕРАН

Тхьоаллагӏча шерашка хинна комсомольцаш даь дика гӀуллакхаш белгалдоахача летописа тӀа дӀаязде мегаргдолаш да Черсков Алексея Филипповича къахьегама толамаш а. 1929-ча шера «Колос» яха юртбоахама коммуна вӀашагӀъеллерех цаӀ ва из. Цу хана бараьтта шу даьнна зӀамига сагвар Черсков Алексей. ХӀаьа шерашкахьа шу даьннад цу хана доаь, хӀаьта а бийлаш царна Владимир Ильич Ленина белгалдечча кердача вахаро эггара хьалха шоай баькка гӀа.

— ВӀашагӀтеха сьона, цьаьа боахамаш, — дагалуц Черскова — ихьаболчар говраш а яьр, цхьабакъда балхаца безам билаш, болх ба Ӏема кулгаш дар.

Коммунараша диллургдоахача денох цаӀ дар эггара хьалха боахама лаьтта хьа «Фордзон — Путиловец» маркех йола хьаь трактор доалаь да. ТӀехьарча хана колхозникаша бегаш беш «Федор Павлыч» аадар цу тракторах. Говраш башка сихагӀа а йоацаш, из боал боакача поларца мара лаьтта аха ниэ а бацая цар. ХӀаьта кӀезига яр къийола тӀехьатосса механизмаш а. Цудухьа кхаш лелаларий керттера балха инвентарь марси, мангаш, бели яр.

ЧӀоагӀа гӀадбахебар «Колос» яхача боахама къахьегамхой 1933 шера МТС-о шоай боахаме балхаш де «СТЗ» маркех йола йиь трактор, «Коммунар» яха елат чуйиду комбайн, бокха йиш бола тайп-тайпара тӀехьатосса инвентарь хьожайита. Цу хана Алексей ворда тӀа болх беш вар. Цхьабакъда дог-уйла массе хана машинатеца, техникаца дар цун. Цудухьа машинаш товеш, кхыдола балхаш деш механизаторашта новкъостал де гӀертаи дании царца хила гӀертар из.

1935 шера ши колхози «Колос» яха коммунен вӀашагӀ а еха «Красная Армия» яха керда юртбоахама артель вӀашагӀъеллар. Цу хана техникаца боккха безам бола Алексей механизаторий дешар деша воьйт Воронцово-Александровски дешара комбинате. Дика дийша а ваьнна цӀаеначул тӀехьагӀа, къона тракторист кхаш леладеча бригадана керте оттаву. Дехке болаьзар юртбоахама артела кулгалхой Алексей Филиппович бригадана керте отгавеарах. Цхьа ха яьлча бани, столови, Ленински уголок, кхаш леладераша кхинеза даргдоаца кхыдола хьелаш а долаш йола боахама эггара дикагӀа йола кхай тӀара стан вӀаштӀехьаьнихьаб цо. Шоай терко орга хьежжа къахьегар бригада болхлоша а.

— Болх ца хилча сатем боацаш из ма их, — оалар Алексеях бригаде. Из бакъ дар. Бригадир волаш а токарь-шлифовальщика говзал Ӏомайир цо. Из говзал эшаш яр, хӀана аьлча цу халача хана техникана ремонт еш эшаш йола оаткал лаха атта дацар, цудухьа дукхагӀа йолча хана механизатораца шоай низаца лъхьйора уж. Цигга чӀоагӀа цакъандар Алексея Ӏомаь шоллагӀйола говзал. Цо хьаеш хинна оатхалаш заведо арахецачарал оагӀа хиннар. Цудухьа, дукха цах ухар Алексей волча зоаисхоб оатхад я ялаш дехар деш. ХӀаьта ше мукъа волча хана новкъостал доро из кхача боахамашкара баьхача механизаторашта, я. Уж балхаш дешаьхьа тракторизкий курсашка дешаш бараьшта цьхьа а кхайбора Алексей Филиппович.

ТӀехьахьар А. Ф. Черскова цӀенкха я диллургдолла 1941 шу. Цу шера «Красная Армия» яхача боахама коммунисташ цуьна бокха тешам я беьна шоай мугӀарашка дӀайийцар Алексей Филиппович. Цул тӀехьагӀа ши бутт баьлар йолабеьар Сийлахь-боккха Даьхе тӀом. МоастагӀий Нохч-ГӀалгӀай республике мехкадьтта довккхача районашта тӀаргӀерташ бар. Фронт стелашца хьаьтӀемхвачаш деттар. Цу хана А. Ф. Черскова декхар тӀадиллар, юртбохкама техникен мастерской оборудоване кӀалхарьякхе моастагӀа тӀаикхоачаргйоаккхача дӀаеттае аьнна. ХӀаьта вай тӀемахоша фашистах Нохч-ГӀалгӀай республикана гаьна баьхачул тӀехьагӀа, техника юха а яна, шоай хьинар кхо ца деш, тӀемахошта ялат кхеде дӀаоттар кхаш ледадераш.

Сийлахь-боккхача тӀема шолагӀча шера бӀаьсти дув ялат ше колхоза кхай тӀа дӀадувш вар Алексей Филиппович. Гаттара хале вар механизаторашта болх ба. Ӏай шийлача хана кулгаш аышкаш дӀа а леташ товйора юртбоахама техника. Тишъенна машинаш чехка йохар, хӀаьта яаар оахчуш бетта дӀаеттае запасной оатхалаш, еррига промышленность тӀема болх беш яр. Цхьаьбакъда халонех ца кхерам, лиз кхо ца беш къахьегар механизаторца. Хьалли геттара во доллашехьа хеннахьа чаккйоаккхар ремонт. Лоаццa аьнча бригадера хӀараьар дукхагӀон дикагӀон болх бе гӀерташ вар. ХӀаьта шолагӀа болх беча хьоихам гойташ къахьегар Ленински комсомоло кхеньача коммуниста, дикача новкъосто, воспитатела — Черсков Алексея.

Цу халача хана эшаш хилар боахама аьнна пхьар. — Алексей гӀо де тхона, — дехар ду колхозе кулгалхоша. Аз хӀанзалца бахьм биц из болх. — Бе хьажа хьо, тхо теш хьога буларгба из болх. Цу тайпара хабар хилар кулгалхоштеи Черсковнеи юкъе.

Иштта аьшка пхьар хилар Алексеях. Дика я ала йиш яцар цо эггара хьалха из оатхалаш. Цхьабакъда, кӀезиг-дукха ха яьлча говзал Ӏома а из дикача пхьаро санна болх бе поташелар из. Цу тайпара, трактористa, комбайнера, шофера, слесаря, токара говзалешта тӀакхийтар цхы а цхьанна а — аьшка пхьара яр.

1958-ча шера ремонтно-тракторни станцегара техника эца йиш йолаш хилар «Красная Армия» яха колхоз. Цул совгӀа хьайир боахама керда мастерски. Алексей Филипповича керттерча механика болх белга тӀадилар, цул тӀехьагӀа — мастерске заведующий. Мастерске чу дукха цехаш я, иштта: кузничи, сварочни, токарни, слесарни, вулканизаци ю, моторашта обкатка ю, электроцех, оатхалаш чуйола склад, кхыдараш. Мастерскеш тӀехьарча хана кьнача оборудованена, механизмаша Ӏалашьеча доккха дакъа лаьцар новкъоста Черскова.

Дукха техника я хӀанз колхозе: 53 трактор, 29 ялате силоси чуйца комбайн, 46 автомашина, хьажкӀаш чуйца комбайнаш, тайп-тайпара тӀехьатосса инвентарь. ХӀаьта из техника тоаеш йоккха опыт йола 30 специалист ва мастерске болх беш. Цул совнагӀа цар гӀулакх де езаш я подсобни предприятеш, бытовой заведенеш, хьайбаш лелаеча йола механизаци.

Дукха ба царна юкъе Черсков Алексей Филипповича Ӏомабаьнах. Иштта, Сунженски районе, республика кхыча районашка, лоалаха ухача республикашка болх беш бӀаьннел совгӀа механизатор ва цо механизаторий говзал Ӏомаь. Дагабоала я новкъостал эшаш каст-каста ух Алексей Филиппович волча, из кхебаьраш я, кхыбола мах а.

Ялат дӀадувш 2300 гектар лаьтта, 135 гектара тӀа баьцадараш, сомий комсийн бешамаш, йоккха шурий, товарни, жа, хьакхарч, хоа тӀара оалхазараш леладу фермаш, чкъарий леладу кхоь Ӏем, шин хьайра, даьтта доакхе завод, доккха паргӀате культурица, бериш йешмаш. Иштта ба хӀанзара колхози боахам.

Къонахой республикански конференцин йолаш цига вар Алексей Филиппович. ХӀаьта хӀанз, «Знание» яхача общества лектор вола из, Еррисгонни колхозхой кхоалагӀа съезд чаккхьннач тӀехьагӀа, шоай колхоза къахьегамхошта кирлача устава хувцамаш дӀадовзийтам ва.

Массане лоархӀаша сий деш ва корта кӀайбенна, колхоза боахам дегӀабоалабара ший вахарера ноавткъа шу дӀадена ветеран. Дукхачча шерашка ший хьинар кхо ца деш къахьегаш даькка сий да из, Цудухьа партеи правительстваи дикка мах а баьб цун къахьегама — Ленина орден а медалаш а еннай цунна. Цул совгӀа дукха мах бола совгӀаташ, Сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхыдараш, тийнид цунна.

Дукха ха йоаццаш партийни отчетно-хоржамий собрание массала раьза а волаш колхоза партийни комитета членаш хержар Черсков Алексей Филиппович.

М. ХАМАТХАНОВ.

ШЕРА ИТОГАШ

Соахк январь бетта 1969 шера баьца болха итогаш йийнай Грозненски района № 3 йолча сомий-баьцадарий совхоза къахьегамхоша доккхий социалистически декхараш тӀаийкадар: 8000 тонн баьцадараш (планал совгӀа 700 тонн) 2200 тонн соми чуба.

Цхьабакъда Ӏа шийла хилар бахьан долаш 92 гектара тӀарча чӀоагӀа гонарг долча сомий гаьний чӀонакаш йохьийр, хӀаьта 11 гектар тӀара персикий кхо шу дола гаьнаш а йохьийр. БӀаьсти шийла ханнахьа яӀоах ца хиларах, баьцадараш 15—20 ди тӀехьагӀа дӀадийра. Цу хӀамаша новкъарло йир сомаш баьцадараш хьувкъадара. Иштта гӀулакх нийсденнача хана 14 мае ша тахар. Из бахьан долаш 95 процент сом йайра, хьаша хӀама довшаш йоайир рассадах дӀайийна хиина баьцадарий культураш тӀайола 64 гектар. Стихийни хотар хиларах за 115 эзар сом дар, хӀаьта хургбола 700 эзар сом пайда а байр.

Совхоза къахьегамхоша тӀагӀертта чӀоагӀа болх барах еррига халонаш эшайр. Еррига бехамашка удобренеш ехкар, хий диллар, агротехнически гӀулакхаш дир, цо новкъостал дир йохьаьа гаьнаш меттайолае. 1970 шера сом латаргболаш чӀонакаш хилийта, хӀаьта кийнача баьцадарий культураша метта дӀадийра тӀехьа хьадозла баьцадараш.

ДӀадийна мел хиначох дика гӀулакх дир. Из бахьан долаш культураш дика хьийкъар. Валовой лаьрхӀа 8332 тонн баьцадараш даьхар, вешта аьлча планал 232 тонн дукхагӀа. Пачхаьлкхенга баьцадараш дохкара план тӀехьхоачашйир. 450 гектарах хӀаране тӀара 177 центнер даьхар тхона, из хул планах лаьрхӀечул 21,5 центнер дукхагӀа.

Геттара дика толамаш даьхар коммуниста Гагиев Руслана хьалхе лелаеча № 2 йолча отделене болхлоша. Планал совгӀа 90 тонн баьцадараш дехкар цар. Во болх баьзар баьцадараш дахара план 107 процент кхоачашъеча № 1 йолча отделене а. Духхьал кхоачагӀа отделени мара йисанзар план кхоачаш ца еш. Совхарчул дукхагӀа къахьийгар хьайлача лаьтта болх баьча № 3 йолча отделене болхлоша. Цар шоай план 127,3 процент кхоачашйир. ХӀаьта теплицай болхлоша планал совгӀа 931 центнер хьалха хьадозла дика баьцадараш даьхар.

Ӏай хиначча шелало доккха зе даьдаллашехьа № 1 йолча отделене коллективо 7820 центнер сом чубера, хӀаьта коммуниста А. М. Хвлхальнаца хьалле лелаеча бригада 64 гектар хулача бешара сом чубара план я кхоачашйир.

Тха районе эггара дикагӀа ялат хьувкъадир тха совхозе болхлоша. Районе юкъера лаьрхӀача гектара тӀара 8 центнер мара ца ньиккхача 20 центнер ньиккхар.

261 гектарах кӀаржо тӀара силоса лаьрхӀа 951 центнер хьажкӀий доакъар даькхар, цо йиш хилийтар 4950 тонн силос йоллаш, из тоъаргъа тха совхоза хьайбашта шин шера.

Шу йистедаллалца йолча хана фуражни Ӏаттагара 2250 килограмм шура яккха йоагӀа план кхоачашъергъа шурий-товарни ферма болхлоша. ТӀехьхоачашъергъа Ӏавсашта дуал тӀехкетейтара а фуна лаьрхӀа Ӏаьсий кхедар; а план. Коа тӀарча оалхазарий ферма болхлоша а кхоачашъьай фуаш гулдера, котамаш кхеёро, царна дуал тӀехкетийтара планаш.

Дика болх бъай тха юйтара жоамий лелаероша я. Цар гаьнаш тӀехьхоачашйир товарни мода дикхара план.

1963 шера денз тха совхоз лакха рентабельни боахам ба. Ӏа шийла дарах доккха зе хиннадале а, хьалхехьа доьча лоархӀамаша хьалхайка боахама укх шера а зе хург ца хилар. Совхоза кхашкен фермашкен шоаш кхо ца беш бейлоша къахьегарах хиннад из.

Пятилетка тӀехьарча 1970 шера совхоза коллективо шийна тӀаеш кхы а доккхагӀола декхараш 8100 тонн баьцадараш 237 тонн, сом 715 центнер дуах даккха а 2023 эзар фуъ гулде а. Уж доккхий декхарам да, бакъда совхоза болхлошта кхоачашдулургдолий да.

И. ИВАКИН,
№ 3 йолча сомий-баьцадарий совхоза керттера экономист.

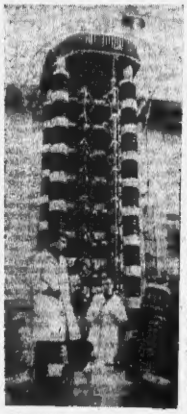

Свердловски энерготехнически йилма-тохама института лабораторе тохнам беш я цу института конструкторашa хьаьь 110 киловольт йолча даьтта выключатела боакхама образец. Цу низ болча выключателa йиш я 10 миллион киловольт-ампер тӀехйола короткое замыкани юкъагӀъйаккха.

СУРТА ТӀА: верда аппарат аргӀанарча тохама кийчъеш ба монтажникаш.

А. Гракова сурт.
ТАСС фотохроника.

ФАШИСТСКИ ГЕРМАНЕЛ КОТДАЬННА 25 ШУ ДИЗАРГА

ДУНЕН ШОЛЛАГIЧА ТIЕМА КЕРТТЕРА ФРОНТ

Тхъа наиъ шу хьалха — 1945 шера 9 мае поатамукъал езача хальнаша дездир шоаш вдаиий эггара а къазагӀчу моастагӀчул — германски фашизмел котдоалар. Гитлеровски Германе дукхагӀа йоацаш капитуляции я еш чаккхъбаьлар дунен шоллагӀа тӀом Европе.

Фашистски захватчикаш эша бир дукхача хьакъаша яиз тӀа а йокийтаи. Советски нахи бакъха мах бу США, Англе, Франце, Канада, антигитлеровски коалице тӀа гӀоллара СССР кхыча союзникаша цуна юкъе лаьцача дакъа. Юкъарча моастагӀчоа духьал майра тӀом бир Польша, Чехословаке, Югославе эскараша, хӀаьта тӀом чакхбоалача хана — румынски болгарски эскарий доакъошен соединенешен. Цхьабакъда гитлеровски Германена доаттабеча тӀема керттера хало советски халкъаш цун тӀема низашкен кхачар.

Дунен шоллагӀча тӀемо шийна чуэзар 1,7 миллиард саг вахе 61 пачхаьлкхе. ТӀом беш бир Европе, Азе, Африке, тӀом бора 40 мехки территоре тӀа. Цхьабахьда керттера тӀом бола Европе — советско-германски фронте. Духьал Советски Эскаро фашистски Германе керттера низаш доллашдар бахьан долаш йохайир гитлеровски пачхаьлкхаси цун тӀема машинаш.

Шоай хана из кхетадеш фир малхбузерча пачхаьлкхений хьалхе лелаю деятелаш а. Масала, Великобритане премьерминистра У. Черчилла И. В. Сталина ше яйтача послание тӀа 1944 шера 27 сентябре яздорай: «ХьалхагӀа я айса аьннача тайпара, кхоача а общиней Палате ала безам ба са дукхьала эсеш эскаро аракхийтар германски тӀема машина чуршнь». Иварала Макортургъа яхьийтача телеграмма тӀа США президенто Ф. Рузвельта йоахар: Йоккхача стратегига диллача дика кхетасн я чоалхане йоаил фаит — эсеша моастагӀчун сийлий дукхагӀа йоабу, тӀема кхоачамаш снаряжении дукхагӀа йоаш еррига цхьаьна хьайицача вӀашагӀкхийтача Къаьний 25 пачхаьлкхенчуда.

Ноакъа дале а, иштта дикий вар уйлаш Малхбузе паттахь мара дагайохаш. Цул совгӀа, буржуазни политикаша, историкаша, наралаша дунен шоллагӀча тӀемах лаьрьча кхиъхам тӀа мастакхьа а я бахьдолчо гамна йола, дукхагӀча даькъе истори харцдеккха гӀерта, бокъонца йола факташ къайлакхехьа е талхе гӀерта моттигаш.

Гитлеровски эскараш докадеш Советски ТӀема Низаш къаьстта лоархӀам болаш хиина хадар къаьстта телачду. Масала, американски адмирала С. Мориссон воах, Германена духьал беш хинна тӀом чаккхбаьккхар Франце лоссадаь англо-американски эскараш дар. Цо хувур тура тӀемай историк Дж. Ф. С. Фуллера, хьалха хиннача гитлеровски инаралаша К. Типпельскирхо, Ф. Меллентина, З. Вестфала, язъяр. ХӀаьта инарола К. Митчей фела йеаа фашистски блок эшош антигитлеровски коалице котала йоашначе эггара лоархӀам болаш США тӀема техника хилар. Немецки Германе эшачара Советски Союза лоархӀам гуваль декъба гӀерт американски историк Э. Цимке шай «Сталинградера Берлине кхачаца, Германи йоалбоале эшар» яхача книжка тӀа.

Геттара дича хоан ма дий, цу е вокх пачхаьлкхен коалице, цу е вокх лоакъашохчун тӀом тӀа хинна лоархӀам юкъара моастагӀа воддача юкъе лаьцача дакъехьаго хьежжа къаьстабеш хилар. МалагӀа дакъа де германски фашизм эшаь котало йоаккхача юкъе Советски Союзо лаьцар?

Фашисташ хьаьхеи 1941—1945 шерашка советско-германски фронте гитлеровски вермахта керттера низаш дӀалийна лоаттадар. Масала, 1941 шера 22 июне денз 1944 шу дасаахаллалца советско-германски фронте тӀом беш хилар 153-гара 201-ега кхачалца йоал немецки дивизеи, уж эггара дикагӀа тӀом бувйа бола хиншеш а яр. Цу хана англиесски американски эскарашта духьал тӀом беш хилар 2-гара, 19,5-ега кхачалца йола немецки дивизеш.

Малхбузен Европе шоллагӀа фронт хьеллалео, кхетадеш менай хьэдамеэо хир советско-германски Малхбузен Европен фронтана оборона лаьтуча немецки дивизешта юкъе. Бакъда цу тӀем тӀа керттера хиларах тарра советско-германски фронте кӀама хувцайра из. 1944 шера июнь бетта Советски Эскара духьал тӀом беш яр 181,5 немецки а 58 Германе сателлитни дивизи мекхий. 1945 шера тӀом чакхбоалаш йола кемпани йолаш советски эскараштa духьал тӀом беш 179 немецки дивизи яр, хӀаьта англо-американски эскарашта — 107 немецки дивизи.

Цхьаьхзаа лоархӀам ба а бета ухьхьаз ший эскарга а тӀом чӀоагӀагӀа беш хилара я дикаламе тӀом беш ханнаца еррйгача фронташта юкъе эггара йоккхагӀа яр советско - германски фронт. Эзараш километраш чулоацаш йолча территоре тӀа бора Советски Эскаро тӀом. Цу тӀем тӀа йохайир массех итташ дивизеш чуйоагӀаш хинна моастагӀчун йоккхий группировкаш. Масала, Сталинградера юхе тӀом беш хинача 32 дивизеи 6 бригадаи даьлар немецко - фашистски Эскар. МоастагӀчун кхыча 16 дивизена чӀоагӀа зе хир.

Цуина дуаъаделла Сталинградски тӀом Эль-Аламейне баьча тӀемца нийсбе цхьабола буржуазни историкаш гӀерташ хилае белгал да дальнькаьа даргаш. Английски эскарий къоначули тӀема говзала лочке а на гӀертаиш, ала доагӀа. Эль-Аламейне англичанаша тӀом беш 1942 шера гурахь еррига я 4 немецки а 8 итальянски дивизи мара йохавизар. Ший бокъхала а результаташ хӀдалла ча Къилбаседа Африке хиина тӀом дунен шоллагӀа тӀом ральанаргаш хийцача Волге тӀа хьхьача тӀемца нийсбе йиш яц. Сталинграде Советски Эскар котдалар Германе дӀахедар немецко-эскарах йола коллац а доадзӀаш. ХӀанта 1943 шира аьххн. Курски дуга гитлеровски эскар эшадаро лардага кхачиарр рагайир фашистски агрессеш мпериа. Йохахача оттайир из. Нацистски Германе тӀема лара, лара шоаш хийца иттаи йола немецки дивизеш латтар Советски Эскаро 1944-чеи 1943-чеи шерашка тӀема операцеш еча хана.

Советски Союзо мамагга аттача даьккхар антигитлеровски коалице мехкий эскарашта фронтатйн шоллагӀа фронт хьеллийтa в Европе хьачубоагӀйтa а, хӀана аьлча англо-американски эскараш Франце десанте хьадлиа гитлеровски командовани эггара цигара хьа а яьха, дикагӀа йоле эггара дикагӀа тӀом булу дивизеш малхбоален фронта хьийтанза яргйоанче. Стаьче 1944 шера 31 июле хиннача совещание Гитлера, малхбузен фронтера немецки эскараш дувцаш, аьнар «...Францие лиерицаш йиза е вӀалла йиш йолаш дац... Соединенеш шоаш тӀема кийчъхьлора а снаряжения а хилдана подвижной тӀом бара мегаш яц».

Юххера а, эггара керттера тӀом советско-германски фронте цинна хилара геттара дикка тешаш ду немецки фашистски эскарашта хиннача зенех йолча даиделна. Цуна «тешара юха я» цифрий мотт бовзаш йола ваь.

СССР духьал тӀом болабеннача юкъе дина ӀаьлавматӀ дукха зенаш дила доладалар гитлеровски эскара. Духьхьал тӀом болабеннача хьалхарча бараӀ бетта ший дневника тӀа германски сухопутни эскарий штаба начальника инарала Ф. Гальдера белгалдаькха махиллара, вийна а, ловзийна а, де доацаш вийна я 1073066 саг тӀера ганалла, цо да малхбоален фронте тӀом беш хинаача Германе сухопутни эскара кхоалагӀа дакъа.

ДӀахо йолача хана хилдаьна дахтлоара гитлеровски эскарашта хулаш хиина зе. Немецки командованега официальни даннеш 1944 шера март бутт чакхбоалача ваннадаца советско - германски фронте вермахта тӀеравьнинар 5,523.065 саг вар. ТӀом хьаьттача еррига хана Советски Эскаро еррига а йохайир 507 немецки дивизеи Германе сателлиташ хиннача мехкий 100 дивизеи, Союзникаша Малхбузен Европе, Къилбаседа Африке, Итале еррига а моастагӀчун 176 дивизи мара йохайизар. Гитлеровски Германе СССР духьаларча тӀом тӀа хьийр за 10 миллион саг дар. Цуина дунен шоллагӀча тӀом тӀа хиина еррига я за 13,6 миллион саг дар, хӀаьта советско-германски фронте хиина зе дий дакъа кхо даккъа дар.

Советско-германски фронте боуйба фашистски Германе тӀема «феца ра низ. 1941 шера июль бетта декъ Малхбоале дахийтар гитлеровски дивизе керттера низаш — фашисто иxe флотах дий. Немецки тӀема - фешарча низаша советско - германски фронте хиина за 77 эзар самолет яр, хӀаьта дунен шоллагӀа тӀем тӀа царна тӀерадьинар еррига я 100 эзар совгӀа самолет мара яцар.

Э. Цинкеса Малхбузерча кху цхьаболчa историкаш читателашта чуйоссаа англо-американски авиаце йийттача стратегически бомбаш йиза йохача оттайир Германе яча уйла. ХӀаьта факташа кхыдар душ. ФРГ экономически институтеш дийнеес, чӀоагӀа бомбаш шийна йийтта йолланнаьа, Германе тӀема производство 1941 шера денз 1944 шу юкъе кхачалча йолча хана чӀама ца эшаш 3-за лакхъелар. Из за Германена йийттача бомбаш 18 процент мара тӀема объекташта ца кхетар, хӀаьта вожаш как бахача кварталашта, культурни хамдйча гражданиски объекташта отталанай. Германи йохаче отталараш англо-американски авиаце йийтта стратегически бомбаш яцар. ТӀом дальтӀа чеккбаларта бугаш, вокхаш фашистски вермахта хӀама йийтта советско - германски фронте хиина Ӏалаьнате доккхий тӀемаш дар.

Дика дакъа лацар моастагӀчул котдоалача Советски ТӀема Форда Флото. Гитлеровски Германе керттера тӀема низаш лаьтта йола тӀемашта тӀадахийта хиларах, керттерча дакъе Европе советски ТӀема-Форди Флота декхар дийтар форда йистерча доттамаша сухопутни эскарашта новкъостал дарах, цуй тӀема-форда базешна коммуникацеш доварах, моастагӀию фордаша хӀама тӀадахьийга, десанташ йоссаелга дохадарах. Советски моряк а доккха ве дир моастагӀчоа. ТӀом лаьттача хана цар фордала дахийтар моастагӀчун 790 совгӀа кемеш катерш, царна 3 линкор, 3 крейсер, 19 эскадронни миноносец, 48 хии кӀала гӀолла лела кема а доайташ, хӀаьта иштта эскарн еррига а водоизмещени 1838 эзар брутто-регистрови тонн хула тӀема мукъа тӀабола 800 гергга транспортни кема.

Котала яиткара 20 миллион сага са дӀаделар советски халкъо. ТӀом хиннача йиссача шерашка цо деррига дуненна дӀахьекхар цӀенкха я ца хинна къонахчаш делали. Даьхе езаш хилар, тӀом бе йоаш вот - уйла. Фашистски дездах Ӏалам кӀалтабараьнча хьача советски салтечуьнa карагӀоаьнина йоан дола гӀулакх цӀенкха я кхачарло халкъашта.

Полковник
Анатолий КОРКЕШКИН,
«Советское военное обозрение» яхача журнала керттера редактор.

(АПН).

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ШУ ДОЛАЛУШ ДАЬХА ТОЛАМАШ

БУХАРЕСТ. (ТАСС). Румынски газеташа арадаьхад кердача шера дахкача хьалхарча къахьегоме толамех дола хоамаш.

Хунедоаре металлургаша шера хьалхарча дийнахь планал совг1а 160 тонн коке, 111 тонн чон, 150 тонн болат делар. «Решица» яхача комбината прокатчикаша кхьы т1а а 300 тонн прокат елар. Галаца металлургаша 1970 шера хьалхарча шиъ дийнахь планал совг1а халкъа бовхьма 200 тонн чон, 250 тонн болат, 200 тонн листат1а дола аьшк делар.

Шу толамца д1адоладир Крайова химикаша а, мехка эттара йоккхаг1йолча химически комбината ерригача установкаша планови хьесапаш т1еххьоачандир.

ЮБИЛЕЙН СИИНА ЛОАЛАДАЬ БОЛАТ

ПРАГА. 1970 шера К. Готвальда ц1ерег1ча Кунчицки металлургически комбинато эттара хьалха лоаладаь болат юбилейни дар. Из детадалдар Советски Эскаро Чехословаки мукъаьяьккха 25 шу дизара. Цул совг1а, кхы цхьаьккха лоарх1аме событи а белгалдаьннахай. Т1ом чакхбаьнначул т1еххьарча хана Советски Союзо ЧССР-е дахьийтад 100 миллион тонн аьшка руда. Советски рудах 100 миллионащара т1еххьара тонн цу кердача шера лоаладеча болата шектане юкъеяккар.

Эбраслове ЧССР-е советски руда лоаттадерг1олаш кердача контракта кулгаш яздаьд. 1970 шера СССР-ера Чехословакие кхоачаргда 16780 эзар тонн руда.

ДРВ КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕКХАРАШ

ХАНОЙ. Вьетнама Демократически Республика вачч1аьвлакхен плана 1970 шера керттера декхараш юрта бовхама продукташ дукхаг1а яхаре баяча наха эша предметаш дукхаг1а хьадаре да, аьлар Вьетнама къахьегамхой Парте Центральни Комитета Политбюро члена, ДРВ премьер-министра заместителя Ле Тхань Нге.

Партийни администрацеши болхлой ханойски городской конференце къамаьл деш, цо белгалдаьккхар ДРВ экономика дег1айахара лостама декхараши лат т1емо бохабаь бовхам меттаоттабарахи кердача хьелаг1а хьежжа экономически болх барахи.

ЮГОСЛАВЕ Г1ИШЛОШТА

БЕЛГРАД. Югославски городерча Трбовлерча цементи завода д1алакача шера 200 эзар тонн цемент йир. 1972 шу т1акхочаш цу промышленни предприяте шин производственни мощность шозза лакхъергьа. Скоплера йоккха цементи завод ш1ерьеш доккхий балхаш ду.

Укх шера Югославе цементни промышленноста 6 миллион тонн гаргга цемент ергьа.

(ТАСС).

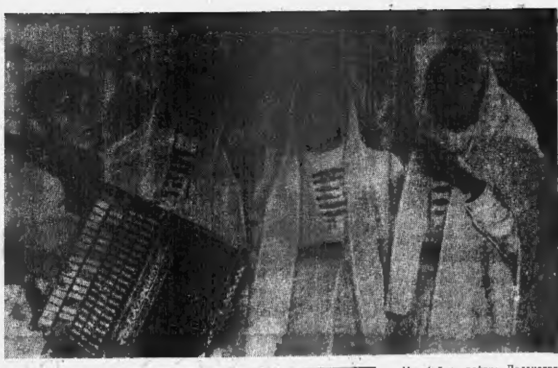

Малг1обика района Долаковрча самодеятельни артисташа сарсарахь гуллу шоашта дукхадезаденнача культура Ц1ег1а. Цига гулбенна дах, хьалкабуял, лаз. Укх сурта т1а вайна гураш Долаковрча культура Ц1ен хореографически группацара артисташ ба (репетице). Уж хьийбев а я районни культура Ц1ен инструктор, цу группа кулгалхо Чертоева Софья.

СУРТА Т1А: (аьрдехьара аьттехьа) Экгенова Марха (пандар лоаккхаш), Султукиева Залман, Алероева Мадина, Чертоева Роза.

П. Катаева сурт.

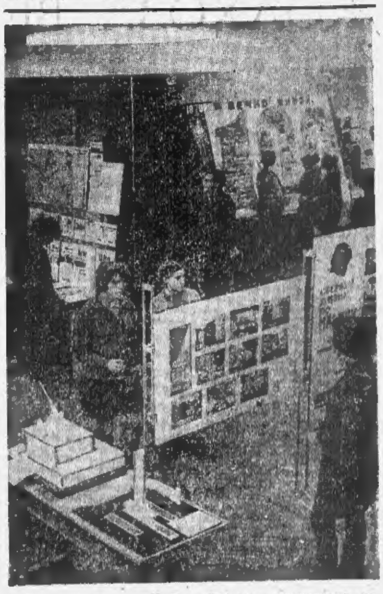

Брянска хьайк1алыйа В. И. Ленин ваь 100 шу дизара лаьхкь гойтара агитаци средствий городской выставка. Выставка дукох производства толамех. В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна т1айдаьча социалистически декхарех, коммунистически къахьегама бригадий балхах.

СУРТА Т1А: выставка цхьак за. ие.

И. РАБИНОВИЧА сурт. ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАРЦА ИРАЗ ЛЕХАР

Из бьаьме юхь йола саг дика вовз Грознайски автотрактороремонтни заводерча болхлошта. Еррига заводе дикаг1вола слесарь лоарх1аш ва Зеленский Владимир. Эттара хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха цийдола к1и ений цуна. Ялхайтта шу мара дацар Владимира х1инз цо шин моллаг1дола д1а лоарх1ама заводе балха эхача хана. Юххьенца тайп-тайпара балхаш деш хилар из. Шийна т1адиала моллаг1а г1улакх тешаме чакхдоаккхаш, ше из хьоьеш къахьегаш хиларна кастта белгалвовл з1амига саг. Укхазара Советски Эскаре г1улакх де вигар Владимир. Коллектива сий лакха лоаттадеш чакхвоал из. Эскарера ц1аьвеча юха заводе балха воаг1а. Коллективо бьаьме т1аьц шоай новкъост. Станочни оборудовании ремонт яра слесара г1ончалле вола из. Х1ама хьа т1ера волча Владимира кастта боккъонца 1омаю слесара говзал. Цитта кхочаш шу дахлалехьа лаккхакьалифицировани слесарь хуа цох. 23 шу да цо заводе болх бу. Цу юкъа тайп-тайпарча станочни оборудовании ремонт е ийзай Владимир Гавриловича. Цун кулгех чакхьаьннача моллаг1ча станока хьовзам из хулаш дукхача хана тешаме болх бу. Ше хьайнча сиина дика йоаз цунна техника. Цуцуха цо доал доьх участие техническо белхаш ц1ехкха станокаш йо-хан. Цкъа автомобилашта ремонт еча цехера 100 тонн дозал доли пресс ехар. Завода специалистий цхачух пресс ел1ашаг1а хьакха ремонт еш х1ара гергта ло йове ехар. Т1аккха ерригача вахт болх юкъахбусар. Из чачахьалкхеи лам кхочашьера 1атахъаргдола г1улакх дар. Цер хуцаар бакъдоацита д1а а хойтам деши буеи ремонт яз хьакхар Владимира пресс. Пресс в1ашаг1 а цо йоаккхаш деха хир доаккха лоарх1а приспособлени хьайир цо. Цул т1ехьаг1а болх бе йоалалар пресс. Цу лоарх1амеча г1улакха бе боаг1аш цхь бер завода кулгалхоша.

«Лехачоа кородоаг1а» йоаз хира т1а. Цитта даим бахка т1а тердадараш лехаш, шин говзал лаккхьеш хьавоаг1а Зеленский Владимир. Цо дакъа ца лоацаш ер из дий хьаьа белгалдаккха лоарх1аме кердалар хиндаш заводе укх т1еххьарча массехк шера. Дийраш дуце дукха да. Масала, тишъенача автомобила деталаш керда а яхьа хулца т1аддалар Владимир Гавриловича. Цун толамца лоарх1амар цо, цо хьайир цо массехк тайпара кондукторашi, приспособлении. С-80 трактора опорки кчкаш хийчьача механизировании хьесап хир дачера цо приспособлени яр бахьан лоаш пхаза лакхьалар къахьегамо сесарие. Юха тоаб цо ший хуа цо хьаь в ремонт я х1ама. Цхакха я шиш сменни задави 200 процентал к1оанег1а кхочашьяц вов. Зеленски.

— Кийчьо продукци дика дихийтар, къахьегама дисциплина, коллектива сий лакха лоаттадар х1ердне декхар да, — йоах Владимир Гавриловича. Къахьегарца ч1оаг1а сенъердалуш, шин еррига уйла цунна т1айохийташ фрезерни, долбежни, строгальни, сверлильни станокаш т1еххдина бохх бе хов, шолла хьака кийча меттаховиних ва из. «Массадолча г1улакхий воакха говзанча» оал цунах болхлоша.

Юбилейни шера совг1аташ дахара заводе кержача социалистически яхь хьалхара моттиг лелаеш хьавоаг1а вов. Зеленский 1969 шу чакхдаьлачул пхе шера план кхоачашъа а хьаьна х1ана 1971 шера чотах къахьегаш ва из. Ниа хьобе хьахьегаш лакха толамаш дахар белгал а доаккхаш дукха Сийлен грамоташ тийнай, беркалаш чхайкадаьк Владимир Гавриловича. Завода сийлен книжка т1а д1аяздий цун ц1и, «Социалистически яхьа отличник» яха значок хьег пачхьа т1а.

Дика производственни хилара терра дика общественни а ва из. Цо дакъа ца лоацаш цхьаккха юкъара мероприяти д1ахьоц заводе. Дукхача хана дела эзлова бытовой г1улакхий комисса председатель ва вов. Зеленский. Цу саьт боанача сагата массадолча х1анча г1а1г1а кхоач. Дукха хьа йоакхаш дикаг1воле профсоюзни болхло лоарх1аш Нохч-Г1алг1ай транспортни управление профсоюзни обкома Ше байрахк енияй цунна. Производствах шин дошлакхьарча д1ашах сенна ден лааш, наьха дукха яхош хьахьер цо. Шин новкъостанта къахьегамера белхи д1айоаьйита хов цунна. Новкъосташа, цабоазарашка безаме, 1оарза ва Владимир Гавриловича. Цудукха массане а лоарх1, сийлу нук. Коммуниста вов. Зеленски дикача г1улакхьа газетни статья т1а дийна варгаш. Цо хьобане хьазаргане цихьа вьнжарча лоакхам бь.

Х. КИЕВ.
Грозненски автотрактороремонтни завода керттера инженер.

САКЪЕРДАМЕ ДЕНОШ

Письмой обзор

Январь бетта хьалхара цу к1ира дешарах мукъа дар берий. Цар 1ан заманахьара каникулаш хилар. Тайп-тайпара чакхдоьлар ух республике школей дешархоша. Цу деношка цхьоьшта эздийнечох, дийача кердачеч, сакъердамехо мероприятех дуацаш дукха кхаташ яздаьд тхога дешархоша а цар кулгалхоша а.

«1ан каникулий деношка шоай сакет1ам лертта д1аштхебалхлакха из дукхача хана дагардаьц бераша. Цудулла дика дийлар вахь цу денохта, — яхош аьду Гудермесерча пионерий Ц1ен методиста Л. Кремерова. — Массехк концерт оттадир къонача зрительна театре коллективо, «1ан Бийсанар фаьлг» яха спектакль гойтар. Бераш1ег1ча январе Грозне республикански Дворецe бака денкха концерт оттадир тайп-тайпарча школий дешархоша. Цул совг1а районе юртаеше а хьоашаг1а бахь вилар самодеятельни артисташ. Дукхача дешархоша дика леацаш чакхдаьннар «Зламица» яра районни ловзар ав.

«Сона дукхача хана деталуш доацаш дег цу вееай укх кердача шера тхо школе хинна балмаскарад, — йоах шин письмо т1а Советски юкъерча школа дешархоча С. Магомадова. — Кердача шерара сакъердаме спектакль оттайчо оаьз цу саргаьв. Массехана а ч1оаг1а хоза хийтар из. Тайп-тайпара ловзараш, аттракционаш, хахараш хилар. К1оарга бийса эхалца сакъердар оаха».

«Каникулий деношка районни культура Ц1аг1а концерташ уттадир тха школа самодеятельни артисташа, юкъьанцарча классашкерча дешархоша соализни тема йха, экскурсешка лекадеш дала хилар. Тхоай юртарча библиотека а укхаш цигарча библиотекарешта В. И. Ленина 100 шу дизара хетадеш стенд кийчде новкъостал дир, [illegible] цхьалхадаькар.

Цу тайпарча каникулий хана шоашта керег1ддаьннача дувача пайдаерча г1улакхех яздеш тхаьге дешархоша.

Дег г1оздовех цу тайпарча хоамаша. Укх дукха да редакце хьавхаьа.

А. АЗИМА.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГ1АНАРА НОМЕР

Укх деношка кепатаха аргъдаьнад КПСС Нохч-Г1алг1ай обкома пропагандаь агитации отдела № 1 йола агитатора блокнот.

«В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга» яхача рубрика к1ал кепатеха я «Ленинн хьемал-корт1мукъьлен болеми» аьнна В. Миценова яхьа статья, КПСС обкома X пленум кьерахи «Пролетарски интернационализмах йола Ленински теорин практикени яхача томах республике идеологически болхлой 1илхан-практически конференци хилараи хоамаш да блокнота т1а.

«Парте планаш — халкъа планаш» яхаьа рубрика к1ал кепатеха я шu статья: «Нохч-Г1алг1айчен мехкдатта» аьнна П. Тонкогова яхьара «Ялт кхоьдаса — термана юкъаматтиг» аьнна М. Абубакарова язьара.

Колхозхой кхоалаг1ча Еррига союзни съезда материалех лаьца доклады, лекцеш, беседаш кийчъера хьахамо тематикеи цу дакъехъа эшаеe литература перечени я КПСС обкома политически просвещение Ц1ено арадаьккха. Укх деношка хургйолча бахача хьаьа Еррисоюзни переписа лаьма дуьа А. Толубанова «Дерригача халкъа г1улакх» аьнна язьаьча информацие т1а.

Республика хьалале делегатта хеташ «Кердача шера шоармалам» яха доттаг1лен шаржеш а блокнота т1а.

В. ГИРИНА.

Барт тайнача коллективе

Дьаьог1а шу да Н. Чуприкова, Т. Демина, Р. Андраханова Калиновски хьаьг1ар доаккхача совхоза центральни усадьбера промтоварни таха чу хьаьна болх бу.

Наьха хьашташ диза кхоачашдар а массе хана товарооборота план т1ехьхоачавьар а бахьан долаш белгалбаьнив уж.

Масала д1адахача шера декабра бетта товарооборота план 33 эзар сом мара йоллача 36 эзар сом кхоачашъьд. Цитта шера план а т1ехкхоачашдир прохаваноаш.

Цо кхоалаг1а шу да барт тайнача бригада коммунистически коллективе яха сийдола ц1и лелаю. Нитта Чуприкова Надеждес, Демина Тамарес, Андраханова Раисас шоашта хьалхашка латта декхарш кхоачашделадь хьама, безаме, 1оарза болаидаь Сийлен грамоташ, ахчан премеш а въахара совг1аташ а тийнад царна.

И. ДАДАЕВ.

ДАЬ ЛЕРРАГ1А

Шеволча цу воаг1а ва «Гойпромстрой» тресте СМУ-9 плотникова В. Н. Полеткова йоац бу. Цу кхара шин [illegible] гоазал д1айовьюьа. Цо Зама басьтонца бела мастерам г1оналоацьюраш я кхана тайп-тайпара г1ишлош хьаьлоац хьахьегаш бу уж. Нитта къахьегама Василий Николаевичо «За трудовую доблесть» яха цу медаль енай. Г1оалложаьча ч1оаг1а поарлоам сийдоцаш ва цу вова Полетова Карпи а.

Шин бола говзаа ч1оаг1а езам вовнача В. Н. Полетова воакхийтар г1иалошъелму професси шин воагхашта Полетоваг1ар Михаила, Николая, Петре. Берригаш в укх цхьана бола бош ба. Коммунистически къахьегаме сийлен ц1и лелош цар бола бола бригада. Дукхача шерашко зеллера хьалхегарх Полетоваг1ар Михаила, Николая, Петраша ВЛКСМ Нохч-Г1алг1ай обкома Сийлен грамоташ енай.

И. ХАРСТ.

ХАОТТАМ

Тахан республике г1оалаш Грозне к1оант-дукха моркаш а йоалаш, йовчеч а доацаш къахьбасадамалхбоалехьара г1аьххьача боаре мух в хьехкаш ха хила а фагара температура республике г1ола 0 градусагара 5 градусага кхоачаш, Грозне 1—3 градус шелал йолаш хила я тарлу. Д1ахорча шии дола шин буса моркаш а йоалаш, юкъ-наьа сехаь а хулаш, хьоацабакьача моттигашка дохх а доллаш, г1айле мух а хьехкаш ха хила а фагара температура байсашка 7—12, деношка 2—7 градус шелал йолаш хила я тарлу.

Метеостанци.

Редактор Ю. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-г1а этаж). Телефонаш: редактора—3-44-00; редактора зам. — 3-30-11; бехкевьаьча секретаре — 3-24-30; партийни вахаран, культурах, промышленносте отделий — 3-42-30; Юрта бовхамий отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революци проспект, 7/04.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-24-30; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/04.

ДУНЕ ЦХЬАН К1ИРАГ1А

АСУАН — ДОТТАГ1АЛА СИМВОЛ

Итт шу даьлад 1960 шера 9 январе эггара хьалхарча ива болча эккхамо Асуана юххера моккхазе чхараш оттаьча, дилургдоацача дийнахь дена. Цитта цхьаьне йолаелар лакха Асуански плотина, Африке бокккаг1бола гидротехнически г1ирс.

Нила т1ера гигант—массадолча х1аманна шин тайпара г1ирс. Т1ох етта Асуана плотина морг кхьа цхьаьнха яц дукен т1а. Из хьалхара къаьстта шин тайпара квалификаци, иттош шерашна 1омаьь гидроэнергетически г1ирсаш хьалдера опыт эшар. Вай мохк ка тайпа опыт йолаш бар, х1аьта дукхьал из бахьан долаш советски гидротехникаш беха лаьрх1ад египетски правительства. Дукх1г1ча дакъе проект оттадараш, изабокхха оборудовани в1ашаг1йоллар, вертикални противофильтрационни нордаш хьаьр сенна долеи дукха кхы тайпен къаьстта чоалхане балхаш даьраш советски специалисташ ба.

Итт шера чухь тайп-тайпарча этапех чакхбаьннаб г1ирс. Балха эггара лоарх1амег1а дола дакъа дал Нил пхорег1а дакъовлига, х1аьта 1964 шера из толчаме кхоачаш а дир. Эттара хьалхарча арг1аг1а да делаш хьалхашта эттар гидроэлектростанци хьалъара, египетски специалисташта хьалхаг1а йовзаьха хинна 1алалмате йоккхий турбинаш а т1ехьа чоалханег1а йола электрооборудовани в1ашаг1йоллара балхаш. Шин египетски коллегашиа оаг1уа оаг1ох а теха къахьийгар г1ирс толаме хьалбелта 1алашдара чоалханеча климатически хьелашка де йиш йолаш мел доле х1ама дахча советски экспертий йоккхача коллективо. Деношка ха ца 1еш, сахьтешкь ураг1ъухар Асуански комплекс. 1970 шера ишле хьалбаь бала безаш ба г1ирс.

Чотъаь каргновлаш дукха а Асуански плотнках агипетски халкъе ерг1ола г1ойламаш. Нил пхорег1а д1акъовлирам г1ишлошьерша соцадир шин хьантдар дан хинна сийлахь-доккха африкански хий, б1аршчача шера ОАР-а юрта бовхами промышленности айира къахьега оттадир из. Х1инзале доккхи дакъа лоац Асуански гидротехнически комплексо мехка экономика айича юкъе. Из бахьан долаш къаман доход д1ададахача финансови шера 90 миллион фунт дукхаг1а хинай. Электростанце болх беш йолча 12 агрегатах 9-не 4 мара. гаргга киловатт-сахьат электроэнерги енай. Квалифицировании кадраш кийчъяра йоккха школа а хинна ц1аттай Асуан.

АМЕРИКА — ЗУЛАМИЙ МОХК

Ц1аькха а политически г1улакхашта саг вийнав в1ашаг1кхийтача Штатанка. Кларксвилле (штат Пенсильвания) къаьзаг1ча тайпара боабаьб американски профсоюзни лидерех ца1 Джозеф Яблонски, цун сесаг, 25 шу дааьна цар йо1. Американхий йолча къизалца б1арчча дезал боабаьв д1абахка мьярен байдда в1алхарбаьннаб.

США политически террор йола дукха ха я. Яблонски, вера ц1аькха а тешал ду цу мохкара хьал президент Джон Кеннеди, негритянски лидер Мартин Лютер Кинг, сенатор Роберт Кеннеди боабаькуд т1ехьаг1а аьттехьа я тоадача ца хилара.

Яблонски вийнав горняки в1ашаг1кхийттача профсоюза председатель харжара кампании чакхьаьнна дукха хе хлалехьа. Цу поста т1а ше хорджилга в1аштехьаккха г1ертаи хиниаь из, х1аьта хоржамий кампани йолча хана профсоюза х1ахара кулгалхой бехке бяьб болхлошта эшараш цар дидарах, шахтерий къахьегама хьалаш тоадаре йоакхо ца ирэх, шахтерашта хулча профессионални шамогарашe къопсем лоаттабара деш ахьекха x1ама ца хиларах.

1аьдал шоай бе ч1оаг1а доладу реакционни профсоюзни боссаша, х1аьта х1иллайн тийшача балхийн новкъосташа Яблонскичан ца валийта в1аштiехьдаьлар цар. Цхьабакъда, цо хорждаш чакхдаьннaчул т1ехьаг1а а бехке беш хиикаб профсоюз кулгалхой цар коррупци лелахрах, профсоюзи ахча даарах, горнякашта вшашаш теркал ца дарах. Из бахьан долаш шин са д1аделинад Яблонске. Цитта боабара кхерам т1абессар цун соратникашта а. Яблонске кандидатура хьаллоацаш хиннача профсоюза моттигерча ахьаи отделене кулгалхочунга М. Паллегринега х1инзле а хоац кхаьчаб, х1ана «арг1а цуига хиларах». Вера кхерам т1атуьс Яблонскица цхьана дахаи сиа т1а я латташ горнякий профсоюз вице-президента поста т1а хоржилга в1аштiехьдаккха г1ертача профсоюзни болхбочов Брауна а.

Зулам эттa Аппалачий район мехка эггара къег1ачарех ца1 я. Цхакха а дег1айоаг1аш яц из, цига хьабе болх боацаш дела нах эггара дукхаг1а а вахара боарам эггара лохег1а а ба. Горнякаш профсоюзо шоашта новкъостал лар я шоай хьештай гадаккхар т догдовхаш ба, цхьабакъда, цунна керто эттараш, болхлой а ца боакъхаш, предприникателий аьттув бовхаш бола нах ба. Эг1азбалаб Пенсильванерча «1ора шахтеранкара болхлой». Кхаа штатера — Пенсильвании, Огайо, Вирджиния — 20 эзар совг1а шахтер профсоюзчи боссий политически террорах керрушенех дукхьала протест яра ма1анаг1а забастовкаш еш ба.

Яблонски вер, цунна т1ехьа барашта боабара цхорам т1еуьсар — хоть-юкъе жира ца хулаш доле «1ина хийна 1ан. США аррригача вахарах йоалаш долчи низам дарен территорех й1аьхкача в1аларцара кхьа дакъе да. Цар социальни системах д1ахала йиш йоаца дакъа да из.

СПИРО АГНЮ ТУРНЕ

Республикански администраци 1аьдала керте эттача укх цхьан шера эггара хьалха йоазон дехьа водаш ва США вице-президент Спиро Агню. Цун маршрута юкъабоаг1а Азера Тайжача океана бассейнерех итт мохк. Х1анзале Филиппинашка, Къулбехьен Корее, Тайване, Таиланде, Афганистане, Непале, Малайзе вахa ваьнав Агню.

Вице-президента бахьа, никъа Къулба-Малхбоален Азе махкашка цо ю переговораши амашарен дикалло хилар лоаьн я аьнна хетийта г1ерт официальни Вашингтон. Х1инзле а хоарга бакъолчох из мел гарга да, турпе ч1ана а чакхъаланса яле а.

Ше д1акхаьч-кхаьнача Агню деча къамаьлашна а х1аьта цитта американски газетий комментарена а хьахьоех, Вашингтоно вагийхача вижало хьоча [illegible] укх шера [illegible] кхаьа хьаьккаьнна США президента Р. Никсона «гуамски доктринах» баьккача пайнаг [illegible] хилар. Цу доктрина лерх1ар сейх латт аьлча, из латт, «Азе азиаташта» яха лозунг хьахка а тувсам, дукен цу районера халкъий къамил-корта мукъален [illegible] азиатски мехкий шоай кулгашца т1абе [illegible] лаьрх1а хиларах. Цу политика лоарх1амег1ара дакъа да Вьетнамерча т1ема «вьетнамизаци» [illegible] г1ертиага, вешта аьлча цун деррига дукъ, бакъдар аьлча США оаг1онгахьара бизза т1аьхьожам а лоаттабергболаш сайгонски марионеткашта чакдолла г1ертнаг.

Цхьабакъда, Вашингтоно лер х1ар аьттехьа а масеа кхочаш хилийтаи вахаро. Агню вaха ара а давалехьа сатеч боабеш доле хоомаш кхьачар Къулба-Малхбоален Азера США политикана раьза боацараш т1а-т1а дукхаг1а хьаьаш хиларах. Масала, шоай б1у Вьетнамера д1абига лаьрх1ал Филиппинаша. Цул т1аьхьаг1а хоам кхьачаб, кар даьр да тархуш Таиланд а я аьнна. США Азерча империалистически планашта духьала ца хилара тешал ду Вашингтоно ухийта аккхьаз х1аьы массе матте дукхача наха протеста демонстраши я еш т1айбеш хиларо а.

С. Агню бахьа никъ «дикадар хилар лоаьн» йола масфи хетийта г1ерташ Вашингтон але а, вице-президента деча къамаьлаша тешал ду США д1ахо я цу района мехкий г1улакхашта юкъег1ертар хилар. Ше х1ара къамаьл массаза дукха х1ана дахан аьна белгалдоа Агню, яздуь «Нью-Йорк таймс» яхача газето. «США-с ший пиз Тайжача окана бассейна лоаттабергхилар».

Цу тайпара, хьешт долча месалахчарах азиатски дакъий къаман-кортамукъален пазашта дуъхьала къахьеташ боацаш къовсам лоаттабеш йола шин хьаьана политика чакхьаха дага я США.

МЕНДЕ «БУНТ»

Малхбузенгермански кепайоаллоне пнтта ц1я тиллай парг1ата демократически партена чукъо хьалха хиниача дун председателя Эрих Менделен х1инара председатель Вальтер Шеель керте, в волаш белча парте кулгалхоштой юкъе г1еттача довнах. Парте прайноша «ультиматум» енияй СВДП аьттехьарга тхьама лидерах Мендес реалистичнег1а бола араьхьара политически никъ лелабе г1ертаита до дитар, белгалла аьлча, Одер-Найсе г1оалла, доазув бакъдаь т1азаргдолаш, ГДР дуиен хальшита юкъе къобальяь т1азаргйолаш ше хьаьлар но «баклар».

Керттерча дакъе цу довна хетадаь хар парте берриг кулгалхой а т1абола Штутгарте хинача дукха ха йоашаш чакхдаьнна парг1ата демократаш традиционно в1ашаг1кхетар а «Къайлаг1а» ва в1ашаг1кхетар хиннaчул т1ехьаг1а. Цхьадолча газеташа яздох, доз этап аьнна дужадаьа. Менде декхарийла ваьа партена гучахьа критика яра г1улакхаш д1ахо йодача хана «юкхоалуш хилл».

СВДП — бундестаге шоай викалаш бахийтача малхбузенгермански кхаь партех эггара ч1ениг1а яр яле а, цунна чухьа г1еттача арано ч1оаг1а уйла т1еэар ФРГ чухьа меттал, мехка доазонел арахьа а. Т1улакх ишиттад аьлча, канцлер Брант керте латтача ФРГ «Даиазерча» коалиционни правительстве социал-демократий партер а СВДП. Из правительство СДПГ-егарча 224 депутатан СВДП-егарча 30 депутатахи бундестаге вос г1ортонта еш а х1ана оппозици йолча ХДС ХСС яхача партечух еррига а 12 мандат мара дукхаг1а йоацаш я а. Цу тайппара, СВДП барт эг1аро правительство коалици не лоацаш а яхараш ч1ал оттаре тешора.

Цудукха за коалицийни правительство т1ера 1о я кхесса, юха я 1аьдала керте оттарга сатуеса доз дакъа г1ерта христиански демократий парте цу сахьта «Менде г1улакхах тоссалар. Хоттахеташа в1алла а дац хьалхаг1а Аденауэрах Эрхардан правительствашка вице-канцлера пост лелаеш хинача я х1аьта, дахча, Бона къамарча бехача реваншистски милитаристски наьхъа хьахара бехкхоатаме волча а Менде санна йолча фигурах шин г1улакха пайда эца малхбузенгермански реакци г1ертар.

СВДП кулгалхой цхьан шиъа дов таде в1ашт1аахьаеннадало а, ка эдала йиш яц аьттехьарча интаита цо белгаларча дакъе кангна хилар. Масала, СВДП председатель а ФРГ хьача малхашарча г1улакхий министр а волча Шеела ше хьач заявление т1а белгалдаьккхар «парте хорами платформазе духьаьа дац Мендес д1адехам доля политически х1амаш, аьнна.

«Менде г1улакхаца» дувзадена малхбузенгермански реакци ч1оаг1ьалар къаьстта белгалдоалаш да. Цо хьахьоах, ФРГ арахьар политически никъ х1аметтал цхьа бахьан а реалистичнег1а йолча карда т1а оттабе г1ертара ахараш т1атуазарен т1ехьара т1а ниа лоаттаберан новкъосталца новкъарле яр духьа моллаг1ча торонах пайда эца кийча долаш ФРГ реваншистски милитаристски низам хилар.

Ю. ТЫССОВСКИЙ,
В. ВАШЕДЧЕНКО,
О. АНИЧКИН,
А. РАЧКОВ.
(ТАСС).